

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA ASIJSKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Japonská okupace Hongkongu během druhé světové války a její
dopad na tamější poválečný vývoj

Japanese Occupation of Hong Kong During the Second World
War and its Impact on Post-war Development

Autor: Dominika Buličičová
Vedoucí práce: Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.

OLOMOUC 2018

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2016/2017

Studijní program: Filologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Japonská filologie (JAPF)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
BULIČIČOVÁ Dominika	Josefy Faimonové 22, Brno - Líšeň	F13438

TÉMA ČESKY:

Japonská okupace Hongkongu během druhé světové války a její dopad na tamější poválečný vývoj

TÉMA ANGLICKY:

Japanese Occupation of Hong Kong During the Second World War and its Impact on Post-war Development

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D. - ASJ

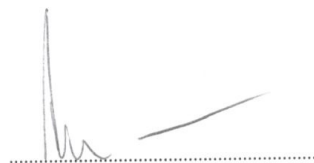
ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Tato bakalářská práce se věnuje japonské okupaci Hongkongu během druhé světové války a jejímu dopadu na tamější poválečný vývoj. Mým cílem je přesné nastínění událostí počínaje kapitulací Velké Británie přes japonskou okupační správu až po důsledky, jež zapříčinila a které se projevovaly i po konci druhé světové války. Budu analyzovat kroky japonské správy, které vedly například k hyperinflaci či prudkému poklesu obyvatelstva, s jejichž následky se musela vyrovnávat i pozdější britská správa.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- SNOW, Philip. The fall of Hong Kong: Britain, China and the Japanese occupation. New Haven, Conn: Yale University Press, 2004. ISBN 0300103735.
TSANG, Steve. A modern history of Hong Kong. Repr. London: I. B. Tauris, 2007. ISBN 1845114191.
CARROLL, John M. A concise history of Hong Kong. Lanham: Rowman & Littlefield, c2007. ISBN 0742534227.
OLIVER LINDSAY a WITH THE MEMORIES OF JOHN R. HARRIS. The battle for Hong Kong, 1941-1945: hostage to fortune. Montreal: McGill-Queen's University Press, 2006. ISBN 0773536302.
EMERSON, Geoffrey Charles. Hong Kong internment, 1942 to 1945: life in the Japanese civilian camp at Stanley. London: Eurospan [distributor], 2008. ISBN 9622098800.
BANHAM, Tony. Not the slightest chance: the defense of Hong Kong, 1941. Vancouver: UBC Press, c2003. ISBN 0774810459.
BANHAM, Tony. The sinking of the Lisbon Maru: Britain's forgotten wartime tragedy. Hong Kong: Hong Kong University Press, c2006. ISBN 9622097715.

Podpis studenta:

Datum: 23.5.2016

Podpis vedoucího práce:

Datum: 23.5.2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne: .....

Podpis: .....

Anotace

Tato bakalářská práce se věnuje japonské okupaci Hongkongu během druhé světové války a jejímu dopadu na tamější poválečný vývoj. Jejím cílem je přesné nastínění událostí, počínaje stručně nastíněnými starými dějinami Hongkongu, přes období britské správy až po kapitulaci Velké Británie. Především se však věnuje japonské okupační správě v Hongkongu a jejím krokům, s jejichž důsledky se musela po konci druhé světové války vyrovnat britská správa. Tato práce analyzuje kroky japonské okupační správy, které vedly například k hyperinflaci či prudkému poklesu obyvatelstva.

Klíčová slova: Hongkong, okupace, Japonsko, Británie, útok, druhá světová válka, okupační správa.

Počet znaků: 89 326

Počet stran: 50

Počet titulů použité literatury: 38

Abstract

This thesis deals with the Japanese occupation of Hong Kong during the Second World War and its impact on post-war development. Its purpose is to accurately outline the events, starting with a brief outline of the history of Hong Kong, over the period of British administration to the surrender of Great Britain. This thesis mainly focuses on the Japanese occupation administration in Hong Kong and its actions, which led to the consequences dealt by British administration after the end of World War II. This thesis analyses the impacts of the Japanese occupation administration, including hyperinflation and a sharp drop in population.

Děkuji vedoucí práce Mgr. Sylvě Martináskové, Ph.D. za odborný dohled a cenné rady, bez kterých by tato práce vznikla jen stěží. Dále bych chtěla poděkovat své kamarádce Karolíně Vojtěchové za kontrolu a trpělivost a Ing. Zdeňce Loubalové za užitečné připomínky z oblasti ekonomie. V neposlední řadě děkuji také zaměstnancům British Library of Political and Economic Science, kteří mi laskavě umožnili přístup k archivním materiálům.

Obsah

SEZNAM ZKRATEK	7
EDIČNÍ POZNÁMKA	8
ÚVOD.....	9
1. OBLAST HONGKONGU PŘED DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKOU	10
1.1. POSTAVENÍ HONGKONGU PŘED BRITSKOU KOLONIZACÍ.....	10
1.2. BRITSKÁ KOLONIÁLNÍ SPRÁVA HONGKONGU	10
2. JAPONSKÁ EXPANZE PŘED DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKOU	12
3. UDÁLOSTI PŘEDCHÁZEJÍCÍ JAPONSKÉMU ÚTOKU NA HONGKONG	14
3.1. EVROPSKÉ MOCNOSTI A JEJICH KOLONIE VE VÁLEČNÉM KONFLIKTU	14
3.2. SLOŽENÍ OBRANNÝCH JEDNOTEK V HONGKONGU A PLÁN OBRANY	16
3.3. JAPONSKÉ VOJSKO A PLÁNY ÚTOKU NA HONGKONG	18
4. BITVA O HONGKONG	20
4.1. ZTRÁTA OBRANNÝCH POZIC NA PEVNINĚ	20
4.2. JAPONSKÝ ÚTOK NA OSTROV HONGKONG	22
5. JAPONSKÁ OKUPACE HONGKONGU	24
5.1. ZAVEDENÍ NOVÉHO ADMINISTRATIVNÍHO SYSTÉMU	24
5.2. EKONOMICKÉ ZMĚNY ZAVEDENÉ JAPONSKOU SPRÁVOU	26
5.2.1. <i>Zavedení japonského armádního jenu.....</i>	<i>26</i>
5.2.2. <i>Změna daňového systému.....</i>	<i>28</i>
5.2.3. <i>Průmysl a obchod během japonské okupace .....</i>	<i>29</i>
5.2.4. <i>Shrnutí .....</i>	<i>30</i>
5.3. JAPONSKÁ PROPAGANDA V HONGKONGU	31
5.4. OBYVATELSTVO HONGKONGU BĚHEM JAPONSKÉ OKUPACE	32
5.4.1. <i>Násilí páchané členy Kenpeitai a japonskými vojáky na místním obyvatelstvu.....</i>	<i>33</i>
5.4.2. <i>Odbojové hnutí a postoj místních obyvatel k japonské správě.....</i>	<i>34</i>
5.5. HONGKONGSKÝ VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM	36
5.5.1. <i>Systém vzdělávání před a během britské koloniální správy .....</i>	<i>36</i>
5.5.2. <i>Systém vzdělávání během japonské okupace Hongkongu .....</i>	<i>38</i>
5.6. ZDRAVOTNICTVÍ	40
5.6.1. <i>Zdravotní systém a podmínky v Hongkongu před 2. světovou válkou.....</i>	<i>40</i>
5.6.2. <i>Zdravotní péče během japonské okupace Hongkongu .....</i>	<i>41</i>
ZÁVĚR	43
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	45
OBRÁZKOVÉ PŘÍLOHY	49

Seznam zkratk

BAAG	British Army Aid Group, česky: Skupina pomoci britské armádě
HKD	Hong Kong dollar, česky: hongkongský dolar
HKDVC	Hong Kong Volunteer Defense Corps
JMY	Japanese military yen, česky: japonský armádní jen
SOE	Special Operations Executive, česky: Oddělení pro zvláštní operace

Ediční poznámka

Pokud není uvedeno jinak, samotný termín Hongkong označuje územní celek sestávající z území ostrova Hongkong, poloostrova Kau-Lung a po roce 1898 i Nových teritorií a okolních ostrovů. Na rozdíl od termínu britská správa je pro japonskou administrativu Hongkongu použit termín japonská okupační správa. A to z toho důvodu, že přestože byl Hongkong kolonií, Británie jej na rozdíl od Japonska nezískala dobytím, ale právoplatnou smlouvou.

V práci je používána česká transkripce japonštiny včetně jmen a názvů a česká transkripce čínštiny. Výjimkou jsou pouze názvy, které zůstávají v anglickém jazyce ve tvaru, který je uveden ve zdrojovém dokumentu. U japonských jmen v české transkripci je osobní jméno uváděno na prvním a příjmení na druhém místě. V japonštině je tomu opačně. Kurzívou jsou označeny přímé citace a cizí názvy s výjimkou míst, historických období, jmen a rodů.

Označení japonský armádní jen je vlastní překlad autorky práce z anglického *Japanese military yen* a japonského 日本軍用手票 (*Nihon gun'jó šuhjó*). K vlastnímu překladu se autorka rozhodla z důvodu absence existujícího českého překladu. Stejně tomu tak je i v případě označení druhé měny, kterou z anglického *Japanese Invasion Money* či *Southern Development Bank Notes* a japonského 大東亜戦争軍票 (*Daitóa sensó gun'jó*) přeložila pro snadné porozumění jako okupační měna. V dalších případech, pokud není uvedeno jinak, je překlad vždy autorčin.

Úvod

Hongkong, který byl do obsazení japonskými vojsky již sto let v rukou Britů, a tudíž se v mnoha ohledech vymykal pevninské Číně, se stal během druhé čínsko-japonské války útočištěm velkého množství lidí utíkajících z oblasti Mandžuska. Jak pro místní obyvatele, tak pro nově příchozí byl pod vládou Británie symbolem bezpečí a stabilního místa k životu. To však neznamená, že by byla britská správa v Hongkongu vítána či vnímána zvláště pozitivně. Ničím neskrývaná stratifikace společnosti a nadřazené chování britských občanů byly jedněmi z hlavních příčin kritického vnímání britské správy místními obyvateli. Nejenže následná japonská okupační správa citlivou problematiku stratifikace společnosti ještě více prohloubila, ale nepochybně britskou správu v mnohém předčila. Třebaže japonská okupace Hongkongu trvala jen tři roky a osm měsíců, její dopad na místní rozvoj a obyvatelstvo byl značný.

Hodnotíme-li s odstupem vývoj států okupovaných Japonci, zjistíme, že ačkoliv většinou převažují negativní stránky, lze najít i pozitivní následky okupace. V této práci se budu snažit zjistit, zda tomu bylo tak i v případě Hongkongu. Aby bylo možné určit významnost kroků japonské okupační správy, je potřeba nejprve nastínit stav, který jí předcházel. První část práce se proto věnuje dějinám Hongkongu před a během období britské správy. Uvádí také důvody, proč byl Hongkong tolik lákavou lokalitou jak pro Británii, tak pro Japonsko. Druhá část popisuje události druhé světové války, které předcházely útoku na tuto britskou kolonii a také její porážku. Třetí část se zaměřuje na období okupace Hongkongu japonskými vojsky. Je rozdělena na podkapitoly podle základních odvětví, které jsou pro každodenní život místního obyvatelstva zásadní a do kterých japonská okupační správa razantně zasáhla. Některé oddíly také zahrnují analýzu odvětví v době předcházející japonské okupaci, díky čemuž bude čtenář schopen sám porozumět, nakolik se stav daných sektorů během japonské okupace změnil a jak. Díky znalostem fungování různých odvětví během britské správy bude pak moci plně pochopit dopad japonského správního systému na vývoj Hongkongu. Cílem této práce je tedy zjistit, jaké změny byly japonskou okupační správou zavedeny a jaký měly dopad na místní obyvatelstvo a rozvoj Hongkongu.

1. Oblast Hongkongu před druhou světovou válkou

1.1. Postavení Hongkongu před britskou kolonizací

Území dnes souhrnně nazývané jako Hongkong patřilo k Číně již od vlády dynastie Čchin¹. Místní obyvatelé se po staletí živilí rybolovem, desalinací mořské vody a následným prodejem soli nebo zemědělstvím. I přes to, že Hongkong leží v ústí Perlové řeky, která byla důležitou obchodní cestou, mu čínští panovníci nikdy zvláštní postavení nepřisuzovali. Celá oblast byla čínským dvorem po staletí opomíjena, na čínských mapách byl dokonce Hongkong poprvé vyznačen až v roce 1760.²

V roce 1699 začala s Čínou obchodovat britská Východoindická společnost. Hlavním vývozním artiklem Číny byl čaj. Vyváželo se jej takové množství, že bylo potřeba najít komoditu pro import, která by hodnotu exportu čaje na Západ vyvážila. Tou se stalo opium, které se dováželo z jiné britské kolonie, z Indie. To se na Západě používalo jako analgetikum. V Číně, kde se surové opium začalo zneužívat jako droga, si na něm velká část místního obyvatelstva vytvořila závislost. Přestože neustále se zvyšující počet drogově závislých přinutil čínskou vládu v roce 1799 vydat zákon zakazující dovoz opia do země, britská Východoindická společnost pokračovala v jeho dovozu do Číny až do roku 1834. Čína se v zoufalé snaze o omezení počtu drogově závislých pokusila zničit obrovské zásoby opia britských obchodníků. Následně došlo ke střetu mezi Čínou a Británií, který vyústil v první opiovou válku probíhající v letech 1739–1742.

1.2. Britská koloniální správa Hongkongu

První opiová válka byla ukončena Nankingskou smlouvou podepsanou v roce 1842, díky níž Hongkong připadl Británii jakožto vítězné straně. Další oblast severně od Hongkongu, poloostrov Kau-Lung,³ se pod britskou správu dostala podepsáním Pekingské smlouvy po skončení druhé opiové války (1856–1860). Zbylou část pevniny, tzv. Nová teritoria sahající až k Perlové řece, si na následujících devadesát devět let

---

¹ Dynastie Čchin ovládala území dnešní východní Číny v letech 221–206 př. n. l.

² WELSH, Frank. *A Borrowed Place: The History of Hong Kong*. New York: Kodansha America, 1996, s. 13.

³ Též znám jako Kowloon.

kvůli snadnější obraně svých spravovaných území Britové od Číny pronajali v roce 1898.⁴

Během britské správy se počet obyvatel Hongkongu zmnohonásobil. Jednou z příčin bylo to, že část čínského obyvatelstva prchala před hladomorem nebo do této oblasti přicházela za prací. Další příčinou byla skutečnost, že evropští obchodníci již nepřiplouvali sami, ale usazovali se v Hongkongu i se svými rodinami. Životní podmínky původního obyvatelstva však ostře kontrastovaly s luxusem, jakého si dopřávali obyvatelé evropského původu, kteří se životním stylem striktně distancovali od místních obyvatel, čímž vznikaly oddělené čtvrti bohatých a chudých. V přelidněných chudých oblastech nebyly dodržovány hygienické standardy, což vyústilo v propuknutí morové nákazy a smrt mnoha místních obyvatel.

Navzdory výše uvedenému přinesla s sebou stoletá britská správa i mnohá pozitiva. Hongkong byl přestavěn v evropském stylu, ze samostatných a nevýznamných vesniček se sjednocením stala provinční metropole. Byla vybudována infrastruktura, založeny univerzity, postaveny vládní budovy. Ekonomický potenciál Hongkongu během druhé poloviny 19. století rostl spolu se zvyšující se vzdělaností místního obyvatelstva a stále se rozvíjejícím britským námořním obchodem, pro který byl Hongkong branou k námořním trasám Jihočínského moře.

Za povšimnutí stojí důvod, proč si Britové vybrali jako kompenzaci ztrát z obchodu s opiem právě území Hongkongu. Hongkong nebyl ani největším nebo nejobydenějším městem, a ani půda zde nebyla úrodnější než v jiných oblastech Číny. Hlavním důvodem byly příznivé klimatické podmínky oblasti Jihočínského moře. Od dubna do června umožňoval jihozápadní vítr relativně snadnou plavbu lodím připlouvajícím do hongkongských přístavů. Od listopadu do dubna zase severovýchodní vítr usnadňoval plavbu lodí zpět na západ.⁵ Výhodou byla i strategická poloha na námořní trase vedoucí na jih přes Jihočínské moře do Singapuru, další britské kolonie.

---

⁴ Viz přílohu č. 1.

⁵ WELSH, s. 11.

2. Japonská expanze před druhou světovou válkou

Během období Meidži (1868–1912) procházelo Japonsko rozsáhlou transformací. Otevření se světu znamenalo nejen změnu tradičního myšlení obyvatelstva, ale vneslo i mnoho inovací do všech oblastí života. Značnými strukturálními změnami prošla i japonská armáda. Organizace armády byla přizpůsobena západním vzorům a pro její modernizaci byli najímáni zahraniční poradci. Vláda, ve snaze podpořit rozvoj soukromého sektoru, investovala značnou část příjmů do importu západních technologií a znalostí k zakládání nových továren. V tehdejší Japonsku nebyly podniky, které by měly dostatečný kapitál, aby si tyto investice mohly dovolit, tudíž bez přímých investic vlády by se soukromý sektor nerozvíjel natolik rychle. Následkem těchto kroků vznikaly monopolní koncerny *zaibacu*.⁶

Přestože si bylo Japonsko vědomo nevyrovnanosti sil mezi ním a Západem již při prolomení izolace, naplno ji pocítilo po skončení první čínsko-japonské války (1894–1895), v níž sice získalo Tchaj-wan, avšak na popud Francie, Ruska a Německa bylo nuceno vzdát se nároků na Liaotungský poloostrov. Ve snaze získat spojence ze Západu vytvořila japonská vláda s Británií v roce 1902 Anglicko-japonskou alianci jako první rovnoprávnou, diplomatickou a vojenskou alianci mezi Japonskem a Západem. Toto společenství bylo pro japonskou stranu velmi výhodné, protože se v té době vyostřily jeho vztahy s Ruskem kvůli územním sporům o části Mandžuska, Korejský poloostrov a ostrov Sachalin.⁷ Rusko-japonská válka o tato území vypukla v roce 1904 a Japonsko z ní vyšlo jako vítěz. Válka byla ukončena Portsmouthskou mírovou smlouvou uzavřenou v roce 1905 na podnět amerického prezidenta Theodora Roosevelta. Na základě této smlouvy Japonsko získalo přístav Port Arthur, Liaotungský poloostrov a jižní část ostrova Sachalin. Rusko také uznalo nadvládu Japonska nad Koreou, kterou Japonsko anektovalo o pět let později. Vyhraná válka s Ruskem znamenala pro japonskou armádu dosud nevídaný úspěch, který významně posílil pozici Japonska v mezinárodní politice a znamenal počátek jeho snahy o expanzi na další území.

---

⁶ SUMIKAWA, Shunsuke. *The Meiji Restoration: Roots of Modern Japan*. [online]. Bethlehem, Pennsylvania, 1999, s. 8 [cit. 2017-02-10].

Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/a558/711da421e1b4cf5f456009ca6d9f51733d30.pdf>.

⁷ PERKINS, Dorothy. *Japan Goes to War: A Chronology of Japanese Military Expansion from the Meiji Era to the Attack on Pearl Harbor (1868-1941)*. Collingdale: DIANE Publishing, 1997, s. 10.

Během první světové války se Japonsko přidalo na stranu Spojenců, a to nejen pro své závazky plynoucí z Anglicko-japonské aliance, ale i pro územní zisky v Asii. Z původně německých území získalo Japonsko provincii Šan-tung, Marshallovy ostrovy a souostroví Mariany a Karolíny. Tím Japonsko posílilo sféru svého vlivu ve východní Asii.⁸

V roce 1931 vyvrcholily expanzivní snahy Japonska tzv. Mukdenským incidentem⁹, při kterém došlo k vyprovokování ozbrojeného konfliktu s Čínou, na jejíž území si Japonsko dělalo nárok. Druhá čínsko-japonská válka však byla rozpoutána až takzvaným incidentem na mostě Marca Pola¹⁰ v červenci roku 1937. Následně japonská armáda zabrala Peking a významný přístav Tchien-ťin. Poté obsadila Šanghaj a v roce 1938 i Nanking, který byl v té době hlavním městem Číny. Japonsko očekávalo, že se mu po pádu Nankingu čínská vojska vzdají, avšak čínská vláda se přesunula do města Čchung-čching a pokračovala v odporu. Po pádu přístavu Tchien-ťin byla velká část pomoci čínské straně, jako byly zbraně, zásoby a čínští dobrovolníci, dovážena přes Hongkong, který byl v držení Británie, a tudíž byl mimo dosah Japonska. Hongkong se tedy stal pro japonskou armádu důležitým strategickým cílem ve snaze zabránit dalšímu zásobování svého válečného protivníka.

S cílem zabránit Japonsku v dalším postupu Čínou vyhlásily USA stoprocentní embargo na vývoz paliv, gumy a dalších surovin do Japonska. Pro Japonsko, které bylo zejména na dovozu paliv zcela závislé a jehož armáda spotřebovala obrovské množství surovin, znamenal tento krok zásadní problém. Právě snaha o získání surovin také bývá označována jako jeden z hlavních motivů pokračující japonské expanze do jihovýchodní Asie, nicméně Hongkong žádnými zásobami surovin nedisponoval a jeho potenciálu jako strategického místa¹¹ k posílení vlivu v jihovýchodní Asii Japonsko nedokázalo využít.

---

⁸ PERKINS, s. 10.

⁹ Při něm japonští vojáci z vlastní iniciativy zničili část Jihomandžuské železnice využívané Japonskem, což se stalo záminkou pro obsazení Mandžuska japonskými vojsky.

¹⁰ Incident na mostě Marca Pola, který se nachází v Pekingu, započal kvůli manévrování japonských vojsk v dané oblasti. Po krátkých přestřelkách Japonsko obvinilo druhou stranu z údajného zadržení japonského vojáka, který se ze své pozice nevrátil. I přes vyjednávání japonská armáda nakonec válku rozpoutala.

¹¹ Hongkong byl strategickým bodem nejen kvůli příznivému podnebí, ale také leží na námořní trase do Singapuru, který Japonci taktéž obsadili.

3. Události předcházející japonskému útoku na Hongkong

3.1. Evropské mocnosti a jejich kolonie ve válečném konfliktu

V roce 1940 byla Evropa ve válce a největší evropské mocnosti byly nuceny se soustředit především na obranu svých území. Ve Francii byl nastolen tzv. Vichistický režim, který byl ovládán Wehrmachtem, Nizozemsko kapitulovalo a bylo taktéž obsazeno německými vojsky. V roce 1941 získala japonská vláda od Vichistického režimu svolení k okupaci celé Francouzské Indočíny, díky čemuž mohla japonská vojska snadněji proniknout do Číny, Siamu, Singapuru, Malajsie a Nizozemské východní Indie. Ve stejnou dobu Hitler zaútočil na SSSR, Japonsko se tudíž Sovětského svazu již nemuselo obávat.¹² Pro japonskou armádu nebylo tedy díky dění v Evropě obsazení těchto území natolik obtížné, jako by tomu bylo v době před válkou. Navíc po dobytí Singapuru v roce 1942 vznikla v Jihočínském moři pro Japonsko výhodná námořní trasa vedoucí ze Singapuru do Hongkongu, která se nedala dříve využít kvůli francouzské okupaci Vietnamu.

Evropa, především pak Británie, si uvědomovala, jakou hrozbu představuje japonská expanze pro její kolonie v jihovýchodní Asii. Na konci července 1941 USA zmrazily všechna japonská aktiva na svých územích ve snaze přimět Tokio ustoupit z Číny a Indočíny. Následovány Británií vyhlásily embargo na dovoz cínu, gumy, ropy a oceli do Japonska. Přímému sporu s Japonskem se však snažily vyhnout. Britský premiér Neville Chamberlain v říjnu 1937 prohlásil:

„Dostat se do sporů s Japonskem by v současné době bylo sebevražedné, protože pokud by se Británie zapojila do situace na Dálném východě, pokušení diktátorských států podniknout kroky, ať už ve východní Evropě nebo ve Španělsku, by mohlo být neodolatelné.“¹³

---

¹² LINDSAY, Oliver a HARRIS, John R. *The Battle for Hong Kong, 1941–1945: Hostage to Fortune*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2005, s. 48.

¹³ Cit. In: TSANG, Steve. *A Modern History of Hong Kong*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2005, s. 119–120.

Ve výsledku to tudíž znamenalo, že ačkoliv nebylo Británii dění na Dálném východě lhostejné, vzhledem k tehdejší situaci v Evropě byla obrana asijských kolonií až na druhém místě. Přestože si tedy evropské mocnosti japonskou hrozbu velmi dobře uvědomovaly, nebylo v jejich moci poskytnout svým koloniím náležitou pomoc při obraně před nepřátelskými vojsky.

Co se Hongkongu týče, náčelníci generálního štábu v Londýně došli po sérii posuzování mezi lety 1937–1938 k závěru, že Hongkong nemůže být v případě japonského útoku ubráněn. Podle nich byl Hongkong sice důležitou kolonií a měl by být bráněn, avšak ne natolik důležitou, aby byla posílena jeho obrana.¹⁴ Uvědomovali si také, že na obranu Hongkongu nebude stávající počet obranných jednotek stačit. V srpnu 1940 vydalo velitelství zprávu, ve které prohlásilo:

„Hongkong není zásadním zájmem a jeho posádka by nedokázala dlouho odolávat japonskému útoku. I kdybychom měli na Dálném východě silné flotily, bylo by nejisté, zda by byl Hongkong ubráněn nyní, když je Japonsko pevně etablováno na čínské pevnině. A nemůže být ani použit jako záložní základna. V případě války musí být na Hongkong nahlíženo jako na vzdálenou základnu a měl by být bráněn co nejdéle to jen bude možné.“¹⁵

Tato zpráva se ovšem dostala do rukou Japonců poté, co na britskou loď zaútočila poblíž Sumatry německá vojska. Tím na konci roku 1940 získala japonská armáda povědomí o neschopnosti Británie bránit Hongkong.¹⁶

---

¹⁴ SNOW, Philip. *The Fall of Hong Kong: Britain, China, and the Japanese Occupation*. New Haven (Connecticut): Yale University Press, 2004, s. 40.

¹⁵ Cit. In: LINDSAY, HARRIS, s. 50.

¹⁶ Tamtéž.

3.2. Složení obranných jednotek v Hongkongu a plán obrany

Během druhé čínsko-japonské války byl Hongkong pro čínskou vládu v čele s Čankajškem velmi důležitým územím, protože z Hongkongu bylo do Číny distribuováno měsíčně 6000 tun¹⁷ munice. Zachování Hongkongu britskou kolonií bylo tedy především v zájmu Číny. V roce 1941 uzavřela Británie s čínskou vládou pod vedením Čankajška dohodu o tom, že při případném japonském útoku na Hongkong čínská armáda podpoří defenzivu tak, že na japonské vojsko zaútočí zezadu a tím zmírní tlak vyvíjený na obranná vojska Hongkongu.¹⁸ Právě zásobování Čankajškovy armády se stalo jedním z hlavních důvodů, proč měla japonská armáda zájem na obsazení Hongkongu.

Ačkoliv se ve skutečnosti nepředpokládalo, že by Japonci na Hongkong opravdu zaútočili, v roce 1941 se tehdejší britský premiér Winston Churchill rozhodl dát na rady jednoho z velitelů posádek v Hongkongu, generálmajora A. E. Grasetta, a posílil obranné vojsko na území Hongkongu. Jedním z důvodů pro toto rozhodnutí byla snaha získat za spojence USA, které počítaly s tím, že spolu s jejich základnou na Filipínách může hrát Hongkong důležitou roli v potlačení či alespoň zdržení případného japonského útoku.¹⁹ Dalším důvodem byla obava, že ústup britských vojsk z Hongkongu by mohl být neblaze vnímán jejich spojencem Čankajškem, jehož vojska bojovala s Japonci na pevnině, a v případě ústupu britských vojsk by mohla ztratit vůli bojovat. V neposlední řadě by Británie stažením vojsk ztratila právo nárokovat si kolonii po válce zpět.

Součástí obranných složek Hongkongu byli nejen Britové, ale i paňdžábští, rádžpútští a kanadští vojáci a také místní dobrovolníci patřící k HKVDC²⁰. Většina dobrovolníků však byla eliminována kvůli požadavku, který určoval minimální tělesnou výšku 170 cm, což téměř nikdo z místních dobrovolníků nespĺňoval.²¹ Indická armáda, která Británii poskytla své muže nejen na obranu Hongkongu, ale i Malajsie a Singapuru, se zapojila po boku Británie i do dalších bojů v Africe a na Blízkém

---

¹⁷ LINDSAY, HARRIS, s. 48.

¹⁸ TSANG, s. 121.

¹⁹ SNOW, s. 41.

²⁰ Hong Kong Volunteer Defense Corps byly jednotky složené z dobrovolníků převážně z řad obyvatelstva Hongkongu. V roce 1941 se skládaly ze sedmi pěších rot, pěti dělostřeleckých baterií, pěti kulometných rot a jedné roty obrněných vozidel. (COPP, Terry. The Defence of Hong Kong: December 1941. *Canadian Military History* [online]. 2001, 2001(4), 9, s. 2. [cit. 2017-02-07].

Dostupné z: <http://scholars.wlu.ca/cmh/vol10/iss4/2.>)

²¹ COPP, s. 5.

východě. Ovšem 40 % indických paňdžábských vojáků byli čerství rekruti, kteří do Hongkongu dorazili jen necelé dva měsíce před japonským útokem. Navíc zbraně, které měli k dispozici, byly velmi zastaralé.²²

Kanada, která vyhověla žádosti Británie o posílení vojsk, do Hongkongu poslala téměř 2000 svých vojáků, především chlapců mladších pětadvaceti let. Tito chlapci nebyli profesionálními vojáky, 12 % z nich dokonce neprošlo žádným vojenským výcvikem. Právě z tohoto důvodu nebyli posláni do boji zmítané Evropy, ale do Hongkongu, kde se nepředpokládalo jejich zapojení ve válečných akcích. Ještě horší však bylo jejich vybavení, protože většina vozidel a zbraní byla převážena na druhé lodi, která ovšem do Hongkongu před japonským útokem nestihla připlout a byla odkloněna k Manile, kde se jí zmocnili Japonci.²³

Celková obranná složka Hongkongu čítala téměř 9000 britských a kanadských vojáků a necelých 4500 indických a čínských vojáků. Pěchota sestávala ze čtyř praporů, dvou britských a dvou indických, a byla posílena pěti pěšími skupinami HKVDC, každou o sto mužích. Celkový počet obranného pěšího vojska v den útoku byl 5422 mužů. Dalších zhruba 6000 mužů byli technici nebo sloužili u dělostřelectva, námořnictva či patřili k HKVDC.²⁴

V roce 1937 byl vyvinut plán obrany Hongkongu. Ten spočíval v tom, že na nejužším místě poloostrova Kau-Lung byla vybudována osmnáct kilometrů dlouhá obranná linie tzv. *Gin Drinkers Line*, která měla sloužit při útoku z pevniny. Ovšem poté, co Japonci obsadili Kanton, se plány změnily a bráněn měl být jen ostrov Hongkong. Toto rozhodnutí bylo nelogické, jelikož vodní nádrže se nacházely právě na pevnině. Na ostrově byly sice uskladněny zásoby jídla a pití na 130 dní, ale při jakémkoli delším obléhání by všichni na ostrově čelili vážnému nedostatku pitné vody.²⁵

Díky posílení obranných jednotek a příjezdu kanadských vojsk se však generálmajor Christopher Maltby nakonec rozhodl změnit dosavadní obranný plán, který sestával pouze z obrany ostrova. Obnovil původní plán a poslal tři jednotky na pevninu, aby nachystaly a bránily *Gin Drinkers Line* na jihu Nových teritorií.²⁶ Podle plánu měla obranná linie *Gin Drinkers Line* japonskému útoku odolávat nejméně týden

---

²² LAI, Benjamin. *Hong Kong 1941–45: First strike in the Pacific War*. Oxford: Osprey Publishing, 2014 s. 16.

²³ Tamtéž, s. 18.

²⁴ LAI, s. 15.

²⁵ COPP, s. 2.

²⁶ TSANG, s. 120.

a až poté se měly s japonským vojskem setkat jednotky umístěné na ostrově, avšak byla prolomena během pouhých dvou dní. Obranné složky Hongkongu čelily silné převaze. Nejenže byli japonští vojáci početně silnější, ale i daleko lépe trénováni a měli bohaté zkušenosti z bojů. Naproti tomu obranné jednotky nebyly dostatečně vycvičeny a neměly dostatek vybavení, aby mohly útok zvrátit. Bylo tedy jen otázkou času, kdy se Hongkong dostane pod japonskou správu.

3.3. Japonské vojsko a plány útoku na Hongkong

Vedení japonské armády mělo množství agentů, kteří po mnoho let monitorovali situaci a obrannou strategii britských jednotek v Hongkongu. Tito agenti sbírali informace o všech obranných pozicích britských vojsk. Čišníci, maséři i holiči pracující pro britské vojáky byli ve skutečnosti členy japonské armády.²⁷ Japonští agenti se dokonce infiltrovali mezi členy *Triád*.²⁸ Japonci podporovali tyto čínské zločinecké organizace finančně, a dokonce jim dodávali zbraně, aby je později v případě útoku podpořily. *Triády* jim na oplátku dodávaly informace o dění v Hongkongu.

Japonská armáda trénovala útok na Hongkong již od konce roku 1940. Vojáci se připravovali poblíž Kantonu, kde simulovali nejen britská opevnění, ale i noční boje, které se ukázaly být účinné během rusko-japonské války. Také četa plavců se učila, jak zdolávat miny, které by mohly být položeny, aby zabránily proniknutí přes Hongkongský přístav.²⁹ Právě přístav byla Británie připravena bránit nejvíce, protože předpokládala, že případný japonský útok bude veden z moře.

Japonci ve svém plánu obsazení Hongkongu počítali s desetidenní bojovou akcí. Prvním krokem bylo nejdříve zablokování přístupu čínským vojákům ze zálohy, a poté měly čtyři divize, spolu se dvěma brigádami a dvěma pěšími pluky, zaútočit na Hongkong. Útok byl rozdělen na několik fází. Po zahájení námořní blokády spolu se vzdušným útokem na klíčová místa obrany měly pozemní jednotky postupovat na pevnině blíže k ostrovu Hongkong a sevřít obranná vojska ze tří stran.³⁰ Konečná fáze útoku byla zaměřena na dobytí ostrova, čímž by Japonsko nad obranou definitivně zvítězilo a nic by mu nebránilo v nastolení místní okupační správy.

---

²⁷ TSANG, s. 121.

²⁸ Triáda je obecný název pro čínskou mafii. Je to několik organizací působících v Číně, Hongkongu, Tchaj-wanu a jiných zemích.

²⁹ SNOW, s. 39.

³⁰ LAI, s. 33–34.

Japonsko bylo oproti Británii ve velké výhodě. Jednak byl počet japonských vojáků zhruba dvakrát vyšší, kolem 20 000 vojáků,³¹ a navíc byli ve srovnání s britskou defenzivou daleko zkušenější. Taktéž disponovali potřebným vybavením a časem k tomu, aby se na útok dostatečně připravili.³² Jedna z mála výhod obrany byla znalost terénu, avšak mnozí vojáci, kteří kolonii bránili, přijeli na místo nedlouho před útokem, a tudíž neměli čas terén dostatečně poznat. Japonsko tedy zahájilo útok z pozice silnějšího, což si velmi dobře uvědomovalo.

---

³¹ BANHAM, Tony. *Not the Slightest Chance: The Defence of Hong Kong, 1941*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2003, s. 337.

³² KWONG, Chi Man a TSOI, Yiu Lun. *Eastern Fortress: A Military History of Hong Kong, 1840–1970*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2014, s. 223.

4. Bitva o Hongkong

S cílem vytvořit Velkou východoasijskou sféru vzájemné prosperity³³ podniklo Japonsko množství vojenských útoků. Dne 8. prosince³⁴ 1941 se japonská armáda ve snaze obsadit Malajsii a poté Singapur vylodila ve městě Kota Bharu na severním pobřeží Malajsie. Následně Japonsko zaútočilo na bitevní lodě USA kotvící v přístavu Pearl Harbor na Havaji. Zhruba ve stejnou dobu získala japonská armáda téměř bez odporu pod kontrolu čínské město Šanghaj. Deset hodin po útoku na Pearl Harbor začalo japonské armádní letectvo bombardovat Filipíny a pozemní vojsko se vylodilo poblíž Manily. Ve stejný den v osm hodin ráno místního času, tedy asi šest hodin po útoku na Pearl Harbor, začalo japonské letectvo taktéž nečekaně bombardovat Hongkong.

Všemi těmito útoky však Japonsko porušilo Haagské konvence z roku 1907, konkrétně Úmluvu o počátku nepřátelství, v jejímž prvním článku stojí:

*„Smluvní mocnosti uznávají, že nepřátelství mezi nimi nesmí počítí bez předcházejícího a nedvojsmyslného oznámení, které musí mítí buďto formu válečného prohlášení důvody opatřeného, nebo ultimáta s podmíněným prohlášením války.”*³⁵

4.1. Ztráta obranných pozic na pevnině

Dne 8. prosince 1941, okolo osmé hodiny ranní, začalo japonské letectvo bombardovat Kai Takovo letiště, čímž znemožnilo britskému průzkumnému letectvu vzlétnout a zjistit polohu japonské armády. Poté se zaměřilo na další cíle a začalo bombardovat tábor *Šam Šuej Pcho*,³⁶ kde se podle jejich informací měly nacházet 2000 kanadských vojáků. Ti se ovšem o den dříve přesunuli jinam, tudíž v táboře téměř nikdo

---

³³ Japonsky: 大東亜共栄圏 (Daitóa Kjóeiken).

³⁴ Uvedeno v místním čase. Časové pásmo Malajsie o sedmáct hodin předchází časovému pásmu, ve kterém leží Havajské ostrovy.

³⁵ Cit. In: CRYER, Robert a BOISTER, Neil, (ed.). *Documents on the Tokyo International Military Tribunal: Charter, Indictment and Judgments*. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 524. Překlad převzat z: SCHELLE, Karel. *Moderní dějiny státu a práva v dokumentech I. Vývoj mezinárodních vztahů*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 22.

³⁶ Čínsky 深水埗.

nezůstal.³⁷ Stejný den porazili paňdžábští vojáci několik japonských čet a technikům z HKVDC se podařilo vyhodit do povětří několik strategických bodů, převážně mostů, silnic a železnic. To ovšem pro Japonce neznamenal zásadní problém, jelikož byli na takové situace připraveni.

Dne 9. prosince 1941 se jednotka plukovníka Sadašičiho Doie přiblížila k redutě *Šing Mun*,³⁸ což byl systém opevnění na *Gin Drinkers Line*. Ten sestával z pozorovacího místa a čtyř bunkrů, které byly mezi sebou propojeny tunely a zákopy. *Šing Mun* byla strategickým bodem, protože pokud by ji Japonci obsadili, mohli by se vyhnout rádžpútským a paňdžábským jednotkám a napadnout Kau-Lung z nejuhodnější pozice.³⁹ To by znamenalo ztrátu obranných pozic na celé pevnině a ohrožení ostrova Hongkong. I proto je překvapivé, nakolik britské velení důležitost tohoto místa podcenilo a jak malý počet mužů jej bránil.

Útok na pevnost *Šing Mun* nebyl v kompetenci plukovníka Sadašičiho Doie⁴⁰ a jeho pluku, avšak i přes riziko trestu se plukovník rozhodl využít nízké viditelnosti a momentu překvapení a na pevnost v noci zaútočil. Proti sto padesáti japonským vojákům s dalšími téměř 1500 vojáky v záloze bránilo *Šing Mun*, na jejíž obranu se počítalo se stovkami mužů, pouhých třicet devět vojáků se třemi důstojníky.⁴¹ Dalšího dne ráno, 10. prosince, byla již reduta v rukou japonské armády, která měla volnou cestu ke Kau-Lungu.

Jelikož hlavní prioritou Británie byl ostrov Hongkong, generálmajor Maltby rozhodl o stažení jednotek z pevniny a jejich přemístění na ostrov, aby posílily jeho obranu. Během ústupu ovšem vyhodily do povětří cesty, přístaviště, elektrárnu i cementárnu.⁴² Po pouhých pěti dnech od prvního útoku byla pevnina včetně Kau-Lungu kompletně v rukou japonské armády a obranné jednotky se připravovaly na boj o ostrov Hongkong.

---

³⁷ LINDSAY, HARRIS, s. 68–69.

³⁸ Čínsky 城門.

³⁹ LINDSAY, HARRIS, s. 72.

⁴⁰ Japonsky: 土井定七.

⁴¹ LAI, s. 41.

⁴² Tamtéž s. 47.

4.2. Japonský útok na ostrov Hongkong

Japonsko si dobře uvědomovalo svou převahu. Obrana byla vytlačena na ostrov, který byl ze severní strany obklíčen japonskými vojsky na pevnině, a z jihu nemohla být posílena, jelikož všechny spojenecké lodě v oblasti byly potopeny či obsazeny. Nejbližší námořní základna byla Pearl Harbor, ta však nebyla po náletech funkční.⁴³ Japonsko bylo v celé jihovýchodní Asii hegemonelem, tudíž jakákoli naděje na záchranu byla marná. Poté, co se i poslední britské jednotky stáhly na ostrov, přišla japonská strana s ultimátem, že pokud se nevzdají, bude ostrov ještě téhož dne bombardován. Vzdát se bylo ovšem pro britskou stranu nepřijatelné. Ačkoliv generálmajor Maltby předpokládal útok ze severu, rozmístil jednotky po celém ostrově, který rozdělil na východní a západní část. Dalších pět dní Japonci ostrov bombardovali a postupně se připravovali na invazi.

Dne 18. prosince 1941 byly zasaženy ropné cisterny umístěné na severovýchodě ostrova a Japonci v noci využili špatné viditelnosti umocněné černým dýmem ze stále hořících cisteren a zahájili přesun na ostrov. Hořící cisterny sice osvětlovaly okolí, ale Japoncům se přesto podařilo překročit téměř polovinu kanálu bez povšimnutí obránců ostrova. Vylodili se v severovýchodní části ostrova, a i přes silný odpor rádžpútských jednotek, které tuto oblast bránily, a velké ztráty na životech se Japoncům podařilo mít již ráno 19. prosince pod kontrolou všechny strategické body severovýchodního ostrova.⁴⁴ Také se jim podařilo odříznout Spojence od přísunu pitné vody, tudíž bylo jen otázkou času, kdy budou nuceni kapitulovat. Nehledě na značnou převahu japonských vojsk bránili Spojenci Hongkong osmnáct dní.

Obranná vojska kapitulovala 25. prosince roku 1941. I přes velké odhodlání obránců udržet ostrov za každou cenu britskou kolonií bylo japonské vojsko silnější a jeho postup mnohem lépe organizovaný. Poražené obránce poslali do integračních táborů, kde pracovali například v uhelných dolech. Odhady počtu obětí se liší. Hlavní signální důstojník britských obranných sil sepsal v zajetí seznam 2721 mrtvých či pohřešovaných spojeneckých vojáků, avšak poválečná čísla uvádějí kolem 1600 mrtvých vojáků a 7000 mrtvých civilistů.⁴⁵ Podle záznamů japonského ministerstva

---

⁴³ LINDSAY, HARRIS, s. 87.

⁴⁴ Tamtéž, s. 102–103.

⁴⁵ Čísla uvedená členy britských zdravotnických jednotek (St John Ambulance) působících na území Hongkongu během japonské invaze. (LAI, s. 89.)

obrany zemřelo při bojích o Hongkong 1720 japonských vojáků, ale noviny vydané japonskou okupační správou 29. prosince 1941 uváděly 1966 mrtvých a 6000 zraněných japonských vojáků.⁴⁶ Porážkou Spojenců začalo období japonské okupace Hongkongu, které trvalo až do konce druhé světové války.

---

⁴⁶ LAI s. 89.

5. Japonská okupace Hongkongu

Dobytím ostrova Hongkong 25. prosince 1941 získalo Japonsko vládu nad územím, které bylo klíčové pro zásobování Čankajškovy vlády. Guvernér Hongkongu generál Rensuke Isogai⁴⁷ prohlásil, že Hongkong má z hlediska vojenských akcí obrovskou hodnotu a pro tyto účely si jej Japonsko ponechá.⁴⁸ Japonská armáda ihned po obsazení Hongkongu zkonfiskovala všechn majetek, který na místě zanechala britská správa, a to nejen vozidla, zbraně a zásoby potravin, ale i nemovitosti, firmy a banky. To způsobilo mezi obyvateli značné rozrušení. Pro udržení protijaponských aktivit a nepokojů na minimu bylo v Hongkongu nastoleno stanné právo. Bylo také zavedeno velké množství restrikcí týkajících se např. obchodování, držení měny, výroby atd. Na denním pořádku bylo plenění a drancování. Počátek japonské okupace Hongkongu tedy rozhodně nespočíval jen v záboru území, ale spíše připomínal organizované rabování.

5.1. Zavedení nového administrativního systému

Přestože japonská okupace Hongkongu trvala pouze tři roky a osm měsíců, japonská správa byla během této doby schopna vytvořit pro své potřeby relativně fungující administrativní systém. Ten se sice z počátku měnil, avšak po většinu okupace zůstal téměř stejný. Podstatným prvkem daného systému bylo začlenění místního obyvatelstva do správní struktury. Tento krok Japoncům zajistil pokrytí celého Hongkongu, včetně všech ulic, díky čemuž byli informováni o veškerém dění.

Na vrcholu celého systému stál guvernér, který oficiálně držel zákonodárnou a výkonnou moc. Pod něj a jeho kancelář spadala jak vojenská policie, tak i čínská zastupitelská rada.⁴⁹ Ta byla stejně jako čínská družstevní rada, úřad rady pro obvodní záležitosti a městské čtvrtě řízena zástupci z řad místního obyvatelstva. Zbytek řídila japonská armáda či japonští civilisté. Protože Hongkong nebyl považován za nezávislou zemi, žádná místní vláda neexistovala.⁵⁰ Místním byla sice dána místa v administrativě,

---

⁴⁷ Japonsky 磯谷廉介. Tento generál byl zároveň nejvlivnějším guvernérem Hongkongu během japonské okupace mezi lety 1942–1944. Pod jeho vedením bylo v Hongkongu zavedeno stanné právo.

⁴⁸ Cit. In: SNOW, s. 155.

⁴⁹ Viz přílohu č. 2.

⁵⁰ HAN, Wing-Tak. *Bureaucracy and the Japanese Occupation of Hong Kong*. In: NEWELL, H. William, (ed.). *Japan in Asia 1942–1945*. Singapore: Singapore University Press, 1981. s. 10–11.

ale veškerá rozhodování činila japonská správa. Čínští zástupci byli pouze vykonavatelé a prostředníci mezi Japonci a běžnými obyvateli Hongkongu.

Ostrov Hongkong byl rozdělen na dvanáct, Kau-Lung na devět a území Nových teritorií na sedm správních celků, které byly dále rozděleny na obvody, ze kterých každý měl svého zástupce.⁵¹ Správní obvody podléhaly úřadu pro obvodní záležitosti. Ten měl na starosti např. sčítání lidu, repatriaci obyvatelstva, vydávání dokladů, přejmenování ulic atd. Jeho hlavní povinností ale bylo přimět občany spolupracovat s japonskými úřady.⁵² Administrativní systém v Hongkongu, konkrétně úřad pro obvodní záležitosti a systém městských čtvrtí, byl fúzí japonského systému *kujakušo*⁵³ a čínského *pao-tia*.⁵⁴ Jejich role byla nesmírně důležitá, jelikož jejich představitelé poskytovali služby místním a zároveň byli napojeni na ústřední vládu.⁵⁵

Kdyby Hongkong spadal pod pravomoc japonského námořnictva, mohl být pro Japonsko daleko větším přínosem, ale protože jej spravovala japonská armáda, byl spíše přítěží. Nedisponoval zásobami nerostných surovin a vysoký počet obyvatel přinesl problémy týkající se nejen zásobování potravin, ale i administrativy.⁵⁶ I navzdory tomu se v porovnání s předcházející britskou správou Japoncům podařilo zavést takový administrační systém, který zahrnoval místní obyvatele všech společenských postavení a zároveň byl schopný držet protijaponské aktivity na minimu.⁵⁷ Pokud hodnotíme úspěšnost daného systému dle kvality života a spokojenosti místních obyvatel, nelze jej v žádném případě označit za zdařilý. Nicméně pro Japonce bylo nejdůležitější mít kontrolu nad veškerým děním a udržovat protijaponské aktivity na minimu. Z tohoto hlediska byl nastavený administrativní systém velmi účinný. Nabízí se však otázka, zda by byl tento systém, založený na strachu obyvatelstva, schopen fungovat i podstatně delší období, než jakým byla japonská okupace Hongkongu.

---

⁵¹ HAN, s. 11.

⁵² LETHBRIDGE, Henry J. *Hong Kong under Japanese Occupation: Changes in Social Structure*. In: I.C. JARVIE, (ed.) *Hong Kong: A Society in Transition*. Abingdon on Thames: Routledge, 2000, s. 114.

⁵³ Japonsky 区役所.

⁵⁴ Čínsky 保甲. Byl to systém civilní kontroly, který byl adaptován i v Japonsku pod názvem Tonarigumi (隣組). Na rozdíl od Číny však v Japonsku a v Hongkongu tento systém nezahrnoval princip kolektivní zodpovědnosti. (HAN, str. 18.)

⁵⁵ HAN, s. 17–18.

⁵⁶ Tamtéž, s. 7.

⁵⁷ Tamtéž, s. 7–8.

5.2. Ekonomické změny zavedené japonskou správou

Podle Kathleen J. Heasmanové lze japonskou okupaci Hongkongu rozdělit do tří období. Během prvního období, tedy od kapitulace Británie až po rok 1943, se Japoncům podařilo ustanovit Hongkong svou kolonií. Jednalo se o období ekonomicky vcelku stabilní, jelikož byl hongkongský dolar ještě stále v oběhu a ceny rapidně nestoupaly. To se změnilo během druhého období, které trvalo od června 1943 do června 1944. V tu dobu byl hongkongský dolar zcela odstraněn z oběhu a jeho držení se stalo nelegálním, což způsobilo nárůst cen a mělo negativní dopad na místní ekonomiku. Třetí období, od června 1944 do června 1945, se vyznačovalo nekontrolovaným nárůstem cen. Věci potřebné k životu, včetně jídla, se staly cenově nedostupnými.⁵⁸ Tento oddíl se bude zabývat jak důvody výše uvedených změn, tak i novým daňovým systémem, průmyslem, obchodem a japonskou monetární politikou, jež měla na místní ekonomiku drastický dopad.

5.2.1. Zavedení japonského armádního jenu

Na úvod je důležité zmínit, že Japonsko dávalo do oběhu mimo své území více měn. V zásadě se tyto oběživa dají rozdělit na tzv. okupační měny a japonský armádní jen. Okupační měny byly tištěny jakožto měny s nuceným oběhem k využití v jednotlivých okupovaných územích. Sloužily jako náhrada místních oběživ, které Japonci zkonfiskovali a obchodovali s nimi v zahraničí. Okupační měny však nebyly ničím kryty a většina z vydaných bankovek neobsahovala ani sériové číslo. Jejich reálná hodnota tudíž ani zdaleka neodpovídala původní měně. Tyto okupační měny neměly jednotný název. Byly tištěny japonské rupie, pesos, guldeny, šilinky, dolary a další. Například na Filipínách ztratilo během japonské okupace peso většinu své hodnoty a místní ekonomika byla v roce 1946 na 35 % své úrovně z roku 1940.⁵⁹

V Hongkongu byl původní hongkongský dolar (HKD) nahrazen japonským armádním jenem (JMY), který byl používán v Japonskem okupovaných teritoriích již od rusko-japonské války.⁶⁰ Stejně jako okupační měny se stal náhradou za kradenou

---

⁵⁸ HEASMAN, Kathleen J. *Japanese Financial and Economic Measures in Hongkong, December 25, 1941-June 1945*. Hongkong: University of Hong Kong. Department of Economics, 1945, s. 1.

⁵⁹ W.G.WOLTERS. Decolonizing money: Central banks in the Philippines and Indonesia. In: BOGAERTS, ELS, and REMCO RABEN, (eds.). *Beyond Empire and Nation: The Decolonization of African and Asian Societies, 1930s–1970s*. Brill, 2012, s. 114. [cit. 2017-05-15].

Dostupné z: www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctt1w8h2zm.

⁶⁰ SNOW, s. 153.

původní měnu. Jelikož ani japonský armádní jen nebyl krytý zlatem, ani jinými komoditami, a nebyl označen žádným sériovým číslem, bylo pouze otázkou času, než jeho neřízené vydávání vyústí v hyperinflaci. Vzhledem k tomu, že japonský armádní jen nebylo možné směnit za japonský jen, můžeme usuzovat, že si japonská vláda velmi dobře uvědomovala rizikovost této měny.

Na počátku okupace vtrhla japonská vojska do bank a zkonfiskovala veškeré oběživo, které se v trezorech nacházelo. Taktéž vymáhala na obyvatelích peníze, které bankám dlužili. To vše ve snaze získat co nejvíce cenných hongkongských dolarů. Místní obyvatelé byli nuceni nejen zaplatit všechny své dosavadní dluhy, ale i vyměnit všechny zbývající hongkongské dolary za japonské armádní jeny v nevýhodném kurzu 2:1. V červenci roku 1942 byl hongkongský dolar japonskou správou devalvován a směnit jej bylo možné v kurzu 4:1.⁶¹ Aby Japonci přinutili místní obyvatelstvo směnit měnu i za tak nevýhodného kurzu, téměř veškeré platby musely být prováděny pouze v japonských armádních jenech. Avšak najednou mohlo být proměněno pouze 100 hongkongských dolarů, což nutilo místní obyvatele stát denně ve frontě, aby měli dostatek peněz na zaplacení účtů.⁶² V roce 1943 se stalo držení hongkongského dolaru dokonce nelegální a hrozil za ně i trest smrti.

V době, kdy japonská vojska Hongkong obsadila, bylo v oběhu okolo 22 milionů hongkongských dolarů, které byly japonskou správou použity především na zaplacení administrativních nákladů a na zbrojení. Další desítky milionů hongkongských dolarů byly nalezeny v trezorech místních bank. Přestože tyto bankovky nebyly platné ani kryté, během následujících let byly japonskou správou postupně puštěny do oběhu na asijském trhu.⁶³ Všechny tyto kroky monetární politiky měly devastující vliv na vývoj ekonomiky Hongkongu. Hodnota japonského armádního jenu nekontrolovaným vydáváním prudce klesala. V roce 1942 byla cena zlata 300 JMY za tael⁶⁴ zlata. Na konci roku 1944 vzrostla na 6000 JMY za tael a v polovině roku 1945 se cena zlata pohybovala okolo 100 000 JMY za tael zlata.⁶⁵ V oběhu bylo nejen obrovské množství ve skutečnosti téměř bezcenného japonského armádního jenu, ale taktéž podvodně vydávané hongkongské dolary. Zaplavení trhu těmito bankovkami způsobilo prudký pokles hodnoty celé měny, což vyústilo ve zvýšení cen a hyperinflaci.

---

⁶¹ SNOW, s. 153.

⁶² CHU, Cindy Yik-yi. *The Diaries of the Maryknoll Sisters in Hong Kong, 1921–1966*. New York: Palgrave Macmillan, 2007, s. 132–133.

⁶³ SNOW, s. 153.

⁶⁴ Tael je jednotka hmotnosti, 1 tael odpovídá 37,8 gramům.

⁶⁵ HEASMAN, s. 2.

5.2.2. Změna daňového systému

Během britské správy bylo daňové zatížení obyvatelstva minimální. Jelikož obchodní sféra nesouhlasila se zavedením daně z příjmu jako takové, byl učiněn kompromis a roku 1940 byla zavedena tzv. částečná daň z příjmu, které nepodléhaly příjmy přicházející ze zahraničí. Navíc výše příjmu podléhající zdanění byla natolik vysoká, že na ni dosáhlo méně než jedno procento obyvatelstva, a maximální daňová sazba byla 10 %.⁶⁶ Většina příjmů místního obyvatelstva tudíž až do příchodu japonských vojsk nepodléhala žádnému zdanění.

Japonská okupační správa zavedla mezi lety 1942–1943 nový daňový systém. Zdanění podléhaly nemovitosti, potraviny, alkohol i vozidla. Některé daňové sazby také velmi rychle rostly.⁶⁷ Aby bylo místní obyvatelstvo nuceno směnit své hongkongské dolary, veškeré daně byly vybírány pouze v japonských armádních jenech. Musely být také placeny pouze japonským bankám *Yokohama Specie Bank* či *Bank of Taiwan*⁶⁸ a jejich pobočkám.⁶⁹

Co se týče daně z nemovitosti, byla vybírána první polovinu roku 1942 na stejném principu jako za britské správy. Všichni pronajímatelé se museli registrovat a daň, která měla být placena každý kvartál, se ustálila na 16 % ceny pronájmu. Daň z příjmu byla poprvé zavedena v dubnu roku 1943 a její výše se odvíjela od výše zisku, který byl počítán v japonských armádních jenech. Daňová sazba se však měnila a až do roku 1945 neustále stoupala. Maximálních hodnot dosáhla v únoru roku 1945, kdy například při zisku, který se pohyboval mezi 100–300 tisíci japonskými jeny, bylo zdanění 50%.⁷⁰

Daň z alkoholu byla zavedena počátkem roku 1943 na všechny lihoviny a byla placena prodejcem při příjmu dodávky z palírny či z dovozu. Její výše se lišila podle typu alkoholu a jeho množství. V porovnání s alkoholem dováženým z Japonska či z Číny byl zahraniční alkohol daněn velmi vysokou sazbou. Daň byla v roce 1945 zrevidována na 20 % z hodnoty ceny alkoholu vyrobeného v Hongkongu a 20 % z prodejní ceny dováženého alkoholu. Daň z potravin byla zavedena na konci roku 1942 a vztahovala se na každý účet ve výši minimálně 2 JMY. Tato daň se týkala všech

---

⁶⁶ LITTLEWOOD, Michael. *Taxation Without Representation: The History of Hong Kong's Troublingly Successful Tax System*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2010, s. 5.

⁶⁷ SNOW, s. 153.

⁶⁸ Japonsky 横浜正金銀行 (Jokohama šókin ginkó) a 台灣銀行 (Taiwan ginkó). Obě z těchto bank byly japonské. Bank of Taiwan byla založena během japonské okupace Tchaj-wanu a až do kapitulace Japonska patřila Japonsku.

⁶⁹ HEASMAN, str. 7.

⁷⁰ Tamtéž.

restaurací, stravovacích zařízení a kaváren na území Hongkongu, Kau-Lungu a Nových teritorií. V roce 1944 byla daňová sazba změněna na 10 % na každý účet ve výši 2–5 JMY a podle výše částky rostla až na 100 % na veškeré účty přesahující 30 JMY. V červenci roku 1944 byla nastavena jednotná daň 30 % na všechny účty přesahující hodnotu 2 JMY, což spolu s rostoucími cenami ve výsledku znamenalo, že daň z potravin musel platit téměř každý.⁷¹

Existovala také daň ze zábavy, která byla zavedena v roce 1943 a odvíjela se od výše prodejní ceny lístku. Výše daně z vozidla zase závisela na typu vozidla. Nevztahovala se však jen na motorová vozidla, ale i na kola, ruční vozíky, koně apod. Daň z prodeje zboží byla zavedena začátkem roku 1945 s 10% sazbou, která se připočítávala k maloobchodní ceně. Zboží s prodejní cenou nižší než 10 JMY bylo od daně osvobozeno.⁷²

Britská správa pak v roce 1947 obnovila původní daňový systém z roku 1940, ve kterém se uplatňuje tzv. teritoriální princip zdanění⁷³. Tento systém v určité podobě funguje dodnes, a i přes nízké daňové zatížení obyvatelstva je státní rozpočet Hongkongu již mnoho let v řadě přebytkový.⁷⁴

5.2.3. Průmysl a obchod během japonské okupace

Japonci zkonfiskovali všechny britské podniky včetně subjektů veřejné správy a závodů těžkého průmyslu. Stroje, kterými zabavené továrny disponovaly, byly odváženy do Japonska a továrny byly uzavírány. V roce 1941, v době před japonskou okupací, bylo v Hongkongu na 1250 továren, které zaměstnávaly přes 90 tisíc lidí. Po intervencích japonské správy v zemi zbylo pouze 366 továren.⁷⁵ Japonská armáda, ve snaze nalákat japonské podnikatele do Hongkongu, nabídla zabavené subjekty veřejné správy, jako vodárny, plynárny a elektrárny, soukromým japonským obchodníkům. Japonská správa také dovozovala čínské firmy zabývající se lehkým průmyslem jako např. výrobou textilu. Vlastníci pak byli přinuceni buďto firmu Japoncům prodat, nebo přibrat japonské partnery, kteří však ve skutečnosti firmu

---

⁷¹ HEASMAN, s. 7.

⁷² Tamtéž, s. 7–8.

⁷³ Teritoriální princip zdanění znamená, že se daní pouze příjmy plynoucí ze zdrojů a aktivit v dané zemi.

⁷⁴ Pro více informací viz *The 2017–18 Budget. The 2017–18 Budget* [online]. Hong Kong: The Government of the Hong Kong Special Administrative Region, ©2017 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <https://www.budget.gov.hk/2017/eng/index.html>.

⁷⁵ LIU, Shuyong. Hong Kong: A Survey of Its Political and Economic Development over the Past 150 Years. *The China Quarterly*, no. 151, 1997, s. 588. [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/655255.

řídili.⁷⁶ Tím Japonci získali naprostou kontrolu nad veškerým průmyslem na území Hongkongu.

Stejně tak tomu bylo i v bankovním sektoru. Všechny banky, které byly provozovány evropskou, americkou a čínskou vládou, nebo jejich občany, byly uzavřeny a byla ukončena i činnost finančních trhů. Zachovány byly pouze místní banky, avšak se značně omezenými pravomocemi. Na celý bankovní systém dohlížely po celou dobu okupace dvě japonské banky⁷⁷, které v Hongkongu působily již před druhou světovou válkou.⁷⁸

Co se týče obchodu s opiem, japonská správa se jej oficiálně snažila potlačit tím, že zavedla monopol na jeho dovoz a následný prodej, čímž měl být obchod lépe regulován. Byl vytvořen syndikát, jemuž byli všichni, kteří vlastnili zásoby opia, povinni je prodat. Ten měl opium prodávat registrovaným kuřákům za prohibitivní cenu a jeho množství se mělo rok od roku snižovat.⁷⁹ Avšak ve skutečnosti to byla jen záminka, jak se dostat k dobře výnosnému obchodu, a opravdu k žádnému snížení prodeje opia během japonské okupace nedošlo.

5.2.4. Shrnutí

Během japonské okupace se ekonomika Hongkongu naprosto zhroutila. Ničím nekryté a nekontrolovaně vydávané⁸⁰ oběživo způsobilo hyperinflaci. Systematické plenění silně zasáhlo místní ekonomiku. Místní obyvatelstvo trpělo hladem, jelikož značná část potravinových zásob byla převážena do Japonska. Bez jakýchkoliv obchodních aktivit zůstával potenciál Hongkongu jakožto obchodního přístavu téměř nevyužitý. Navíc Hongkong nedisponoval ani zásobami nerostných surovin. I když se nedá říci, že by se výroba úplně zastavila, její objem byl ve srovnání s předválečnými čísly natolik nízký, že by se dal označit za zanedbatelný.

---

⁷⁶ SNOW, s. 156–157.

⁷⁷ Yokohama Specie Bank a Bank of Taiwan.

⁷⁸ JAO, Y. C. *Banking and Currency in Hong Kong: A Study of Postwar Financial Development*. London: The Macmillan Press, 1974, s. 16.

⁷⁹ SNOW, s. 153.

⁸⁰ Dodnes nebylo zveřejněno množství vydaných japonských armádních jenů.

5.3. Japonská propaganda v Hongkongu

Během druhé světové války vytvořili Japonci rozsáhlou propagandu napříč bývalými britskými koloniemi. Cílem propagandy bylo přesvědčit obyvatelstvo, že život pod britskou správou byl nesnesitelný a že být součástí Velké východoasijské sféry vzájemné prosperity přinese všem místním obyvatelům světlé zítřky. Neustálé připomínání rasové segregace, které se Britové dopouštěli, mělo v místních obyvatelích vzbudit dojem, že Japonci jsou jakožto Asiaté přeci jen lepší alternativou nadvlády. Ani Hongkong nebyl výjimkou.

Japonci se ihned po dobytí Hongkongu snažili odstranit vše, co připomínalo přítomnost Britů – přejmenovávali ulice, parky, obvody i budovy. Všechny nápisy byly přepsány do japonštiny. Ve školách musela být výuka angličtiny nahrazena japonštinou. Japonci se stavěli do role zachránců Hongkongu a jeho obyvatel od britské nadvlády. Cokoliv britského bylo veřejně zesměšňováno, čímž měla být zřetelně ukázána dominance Japonců nad Brity. Právě hanobení britské správy se stalo základem, na němž byla celá japonská propaganda v Hongkongu stavěna. Japonci zdůrazňovali způsoby, jakými se Britové povyšovali nad kohokoliv asijského původu, avšak ve skutečnosti byl jejich přístup vůči místním obyvatelům daleko více diskriminační.⁸¹ Započal proces tzv. japanizace⁸² Hongkongu. K té měla napomoci právě propaganda.

Důležitým nástrojem Japonské propagandy se staly noviny, ve kterých pravidelně vycházely články pojednávající o rasové segregaci za britské koloniální správy. Byly v nich publikovány příběhy čínských učitelů a doktorů, kteří i přes letité zkušenosti měli kvůli svému původu ve srovnání s mladšími a méně zkušenými britskými kolegy mnohonásobně menší platy.⁸³ Právě takovéto hanobení kroků a systému britské správy mělo místním obyvatelům připomenout, že je od těchto „hrůzných“ kolonialistů osvobodili právě Japonci. Na druhou stranu o sobě Japonci jako o kolonialistech nikdy nemluvili, a to i přesto, že se o Hongkongu zmiňovali jako o „podmaněném území“, které mělo být součástí Japonska podobně jako Tchaj-wan nebo Korea.

---

⁸¹ Například stanné právo se vztahovalo jen na místní obyvatele, na Japonce nikoliv.

⁸² Termín japanizace je používán k vyjádření procesu, kdy dochází k dominanci japonské kultury nad jinou, převážně místní kulturou. S tímto termínem se často setkáme v souvislosti s japonskou okupací východní a jihovýchodní Asie.

⁸³ YAP, Felicia. *Japanese racial propaganda on occupied British Asia during the Second World War*. In: JACKSON Ashley, KHAN, Yasmin, SINGH, Gajendra (eds.). *An Imperial World at War: The British Empire, 1939–45*. Farnham, Surrey: Ashgate, 2016. s. 109.

Na rozdíl od Nankingu, který předali Reorganizované národní vládě⁸⁴, nemělo Japonsko nikdy v úmyslu svěřit správu Hongkongu do rukou Číňanů.⁸⁵

Japonci předpokládali, že díky své barvě kůže a rase k nim budou obyvatelé Hongkongu inklinovat více než k předcházející britské správě. Získat sympatie místních obyvatel se jim ale nikdy nepodařilo. I přes velmi intenzivní propagandu a pejorativně vedenou kampaň proti bývalé britské správě si obyvatelé začali brzy uvědomovat, že jim japonský režim přináší daleko více útrap. Propaganda se tedy minula svým účinkem, a to především kvůli krutosti, neefektivnosti, despotickému a nerovnému zacházení japonské správy s místním obyvatelstvem.

5.4. Obyvatelstvo Hongkongu během japonské okupace

Když v roce 1841 Británie převzala nad Hongkongem správu, počet obyvatel se pohyboval mezi pěti až sedmi tisíci. O rok později vzrostl jejich počet na 15–20 tisíc především díky příjezdu evropských obchodníků a obyvatel z okolní provincie Kuang-tung.⁸⁶ Migrace neustávala po celou dobu britské správy. Za sto let počet obyvatel rapidně narostl na téměř 1,6 milionu. Největší nárůst byl zaznamenán během druhé čínsko-japonské války, protože lidé z okolních provincií utíkali do Hongkongu, který považovali jakožto britskou kolonii za bezpečnější místo k životu.

Na konci roku 1941 Japonci obsadili i Hongkong a jejich prioritou bylo především snížit počet obyvatel, který činil 1,6 milionů lidí. Velká část z nich však nebyli původní obyvatelé, ale lidé, kteří uprchli před válkou z pevninské Číny. Zásobovat potravinami takto vysoký počet obyvatel bylo pro Japonce, kteří se i tak v Hongkongu potýkali s obrovskými ekonomickými problémy, značnou komplikací. Proto se rozhodli snížit počet místních obyvatel téměř o milion lidí, čehož chtěli dosáhnout především tím, že se lidé, kteří přišli před válkou z jiných provincií, měli vrátit zpět do svých rodných vesnic. Týkalo se to všech, kteří v Hongkongu neměli trvalý pobyt či zaměstnání. Na začátku roku 1943 se počet obyvatel pohyboval okolo jednoho milionu a na konci japonské okupace Hongkong obývalo necelých 600 tisíc lidí.⁸⁷

---

⁸⁴ Také označována jako Nankingský režim nebo Nová Čína. Tento režim kolaboval s Japonci, byl to loutkový stát jdoucí proti Čankajškově vládě v Čchung-čchingu.

⁸⁵ LETHBRIDGE, s. 97.

⁸⁶ CARROLL, John M. *A Concise History of Hong Kong*. Maryland: Rowman & Littlefield, 2007, s. 19.

⁸⁷ TSANG, s. 127.

5.4.1. Násilí páchané členy Kenpeitai a japonskými vojáky na místním obyvatelstvu

Z pohledu Japonců neměly životy místních obyvatel téměř žádnou hodnotu. Na rozdíl od Britů, kteří se nad čínské obyvatelstvo povyšovali,⁸⁸ Japonci svou nadřazenost demonstrovali daleko krutějšími způsoby. Bylo zavedeno velké množství restrikcí a nařízení, kterými se místní obyvatelé museli pod hrozbou přísných trestů řídit. Bylo například zakázáno tančit a hrát *madžong* na veřejných místech či vycházet v nočních hodinách ven.⁸⁹ Na dodržování nově daných pravidel dohlíželi členové *Kenpeitai*,⁹⁰ a právě oni se dopouštěli mučení, znásilňování a vražd. Radost obyvatel z konce britské nadvlády tedy brzy vystřídal strach a zděšení.

Byla zakládána veřejná popraviště a lidé, kteří porušili sebemenší nařízení, byli veřejně mučeni a zabíjeni. Mučení obyvatelstva se pro japonské vojáky stalo kratochvílí. Ti si cvičili na náhodně vybraných kolemjdoucích propichování bodáky či střelení. Jakýkoliv prohřešek, jako např. špatná úklona, mohl být trestán smrtí.⁹¹ Pro místní obyvatele se stal pohled na zabíjení a znásilňování na ulicích každodenní záležitostí. Oblíbenou zábavou japonských vojáků bylo odchytit náhodného kolemjdoucího a u vodní pumpy mu napumpovat do těla co nejvíce tekutiny. Poté mu vždy jeden voják skočil na břicho, což způsobilo velmi bolestivou smrt dotyčného. V lednu 1943 pošťvali členové *Kenpeitai* dva německé ovčáky na skupinu žen, které sbíraly trávu jako topivo. Ženy byly propuštěny až poté, co jim psi vyrvali z těl kusy masa.⁹² Za necelé čtyři roky japonské okupace bylo nejméně deset tisíc obyvatel popraveno a mnoho dalších bylo mučeno či znásilněno. Obyvatelé žili neustále ve strachu, jelikož *Kenpeitai* mohla přijít kdykoliv do jakéhokoliv domu krást a znásilňovat či nemovitost zkonfiskovat.⁹³ Celkový počet obětí znásilnění během japonské okupace není znám, ale pouze během prvního měsíce je uváděno číslo deset tisíc znásilněných žen a dívek. Toto číslo je však

---

⁸⁸ Například hora Victoria Peak byla lokalitou, kam byl přístup povolen jen Evropanům a jejich čínskému služebnictvu.

⁸⁹ V noci byli vypouštěni trénovaní psi, kteří komukoliv, kdo byl v nočních hodinách na ulicích, prokousli hrdlo. (SNOW, s. 214.)

⁹⁰ *Kenpeitai* (憲兵隊) byla japonská vojenská policie působící mezi lety 1881–1945. Členové jejich jednotek byli často zodpovědní za masové vraždění obyvatel některých Japonskem okupovaných států.

⁹¹ TSANG, s. 127.

⁹² CARROLL, s. 123.

⁹³ Tamtéž.

považováno za velmi podhodnocené, jelikož se předpokládá, že mnoho žen znásilnění nenahlásilo.⁹⁴

Každý den japonské okupace bylo z ulic odklízeno 300 až 400 mrtvých těl⁹⁵ lidí, kteří zemřeli buď na následky mučení či vyhladovění. Velkému počtu těchto mrtvých chyběla stehna a hýždě, protože pro mnoho lidí byl kanibalismus spolu s konzumací kryš jediným možným způsobem, jak se nasytit.⁹⁶ Právě hlad se stal obrovským problémem japonské správy. Na konci roku 1941, tedy ještě za britské správy, byl Hongkong zásoben 900 kilotunami rýže, která měla v případě krize nasytit téměř 1,7 milionu lidí na dobu osmi měsíců. Ta ovšem byla rozprodávána či posílána do Japonska, důsledkem čehož se Hongkong v roce 1944 začal potýkat s vážným nedostatkem potravin. Japonská moc se v koloniích v jihovýchodní Asii před koncem války pomalu rozpadala a dovoz potravin z jiných kolonií nepřipadal v úvahu, což způsobilo rapidní nárůst cen rýže.⁹⁷ Třetina úmrtí, která se udála během japonské okupace Hongkongu, byla následkem vyhladovění či nemocí způsobených podvýživou.⁹⁸

5.4.2. Odbojové hnutí a postoj místních obyvatel k japonské správě

Ačkoliv jakákoliv protijaponská činnost byla velmi přísně trestána, místní obyvatelstvo projevovalo svůj nesouhlas s japanizací Hongkongu úmyslným mařením japonských snah. Lidé záměrně ignorovali termíny stanovené kanceláří guvernéra pro podání žádostí o povolení k podnikání a trvalému pobytu. Také bylo pro Japonce velmi těžké vybírat daně, jelikož mnoho lidí nově vytvořené daně bojkotovalo. Číňané pracující pro úřad kancléře zanedbávali kurzy japonštiny a mnoho místních škol raději přesídlilo na pevninu, než aby žákům vštěpovalo věrnost Japonsku. Školy, které zůstaly, byly často místním obyvatelstvem bojkotovány. Také dělníci sabotovali např. opravy japonských válečných lodí a ničili jejich vybavení. Zaměstnanci

---

⁹⁴ ROLAND, Charles G. Massacre and Rape in Hong Kong: Two Case Studies Involving Medical Personnel and Patients. *Journal of Contemporary History*, vol. 32, no. 1, 1997, s. 57 [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/261075.

⁹⁵ TSANG, s. 128.

⁹⁶ CARROLL, s. 123.

⁹⁷ V roce 1941 byla cena za cca 600 gramů rýže 0,2 HKD a v roce 1945 vzrostla na 270 JMY či 1080 HKD.

⁹⁸ YIP, Ka-che, LEUNG, Yuen Sang, KONG a WONG, Man Kong Timothy. *Health Policy and Disease in Colonial and Post-Colonial Hong Kong, 1841–2003*. Abingdon (Oxon): Routledge, 2016, s. 44.

obchodního řetězce *Wing On*⁹⁹ a menší podnikatelé odmítali Japoncům prodávat zboží pod záminkou, že není na skladě.¹⁰⁰

Hongkong nebyl vhodným místem pro organizovaný odboj. Kvůli vcelku malé rozloze neměli partyzáni mnoho potenciálních úkrytů.¹⁰¹ I přesto však dvě odbojové skupiny sehrály významnou roli v boji proti japonské správě, a to tzv. BAAG¹⁰² a čínští partyzáni. První z nich založil profesor Hongkongské univerzity a podplukovník Lindsay Tasman Ride, který během japonské okupace Hongkongu uprchl z tábora válečných zajatců *Šam Šuej Pcho*. Společně s dalšími dobrovolníky z řad místních obyvatel a absolventů Hongkongské univerzity operoval především na hranicích s Čínou v oblasti Nových teritorií. Ve spolupráci s čínskou vládou a SOE¹⁰³ bylo jejich cílem především zajistit co nejvíce vojákům a sestřeleným pilotům bezpečný únik z Hongkongu a také získávat cenné informace o současném dění. Celkem BAAG pomohla z Hongkongu uniknout 139 britským vojenským zajatcům, 33 americkým pilotům, 314 Číňanům, kteří sloužili v britské armádě, a 1400 civilistům.¹⁰⁴

Další odbojovou skupinou byli čínští partyzáni. Ačkoliv byli partyzány z komunistické Číny, při útoků Japonců na Hongkong jim Britové poskytli zbraně a munici. Ti zase po obsazení Hongkongu japonskými vojsky pomáhali členům BAAG při osvobozování zajatých vojáků.¹⁰⁵ Jejich akce se zaměřovaly především na záchranu předních komunistů a také na verbování mladých a vzdělaných místních obyvatel do komunistické strany. Operovali hlavně na území Nových teritorií, výjimečně v městských oblastech Kau-Lungu a ostrova Hongkong.¹⁰⁶

---

⁹⁹ čínsky 永安.

¹⁰⁰ SNOW, s. 174–175.

¹⁰¹ SNOW, s. 174.

¹⁰² Zkratka pro British Army Aid Group, česky: Skupina pomoci britské armádě. Viz RIDE, Edwin. *BAAG, Hong Kong resistance, 1942–1945*. New York: Oxford University Press, 1981.

¹⁰³ Special Operations Executive, česky: Oddělení pro zvláštní operace bylo speciální oddělení založené britskou zpravodajskou službou za druhé světové války za účelem špionáže a sabotáží v okupovaných územích.

¹⁰⁴ TSANG, s. 129.

¹⁰⁵ CHAN, Ming K. a John D. YOUNG. *Precarious balance: Hong Kong between China and Britain, 1842–1992*. New York: Routledge, 2015, s. 115.

¹⁰⁶ TSANG, s. 129–130.

5.5. Hongkongský vzdělávací systém

5.5.1. Systém vzdělávání před a během britské koloniální správy

Nejprve je nutné podotknout, že ačkoliv byla území Kau-Lungu a Nových teritorií přiřazena pod britskou koloniální správu až v pozdějších letech a dříve tedy nepatřila k Hongkongu, pro účely této podkapitoly budou považována za jeho součást. Tím nejlépe popíší stav školství na území, které sice dříve k Hongkongu nepatřilo, avšak bylo k němu během britské okupace přidruženo a bylo jeho součástí i během japonské okupační správy.

Přestože v Hongkongu před příjezdem Britů žádný centralizovaný systém školství neexistoval, místní obyvatelé měli možnost poskytnout svým dětem základy vzdělání. Vesnické školy, které děti rybářů a rolníků navštěvovaly, a kde se učily číst a psát, existovaly na ostrově Hongkong minimálně 100 let před příjezdem Britů. Zaměřovaly se na tradiční čínský způsob vzdělávání např. pomocí Knihy tří znaků¹⁰⁷, avšak jejich výuka se přizpůsobovala období, tudíž během rybářské sezóny či období sklizně byly školy zavřené, a učitelé byli nuceni si na obživu vydělat jinými způsoby.¹⁰⁸ Školy a knihovny byly také přidruženy k mnoha buddhistickým chrámům, a to jak na ostrově Hongkong, tak i na území Kau-Lungu a Nových teritorií. V oblasti Nových teritorií zvané Kam Tin byla již za dynastie Sung¹⁰⁹ založena univerzita *Li-Jing* a známá byla i univerzita *Čchou-wang-er-kchung*, na počátku 19. století však z nich už téměř nic nezbylo.¹¹⁰

Neexistuje žádný záznam, že by během prvního roku britské správy byla na území Hongkongu založena jakákoliv škola. Značný podíl na zakládání škol během rané fáze britské správy Hongkongu měly protestantské a katolické misijní skupiny, které místním obyvatelům poskytovaly základní vzdělání. Nedá se říci, že by v tuto dobu docházelo k diskriminaci místního obyvatelstva, ba naopak byly evropské děti v Hongkongu téměř opomíjeny, jelikož místní školství se zaměřovalo hlavně na výuku

---

¹⁰⁷ Kniha tří znaků je tradiční text, který je vždy složen z trojice znaků a je vhodný pro výuku dětí. Čínsky 三字经 (*San-c'-fing*).

¹⁰⁸ EITEL, E. J. *Materials for a History of Education in Hong Kong*. The China Review, vol. 19, no. 5, 1891, s. 309 [cit. 2017-04-13].

Dostupné z: <http://hkjo.lib.hku.hk/archive/files/010cb8b4cfe1a5b5cc5fc66ca96a9e5a.pdf>.

¹⁰⁹ Dynastie Sung vládla v letech 960–1279 na území dnešní východní Číny. Univerzita byla založena okolo roku 1075 n. l.

¹¹⁰ SWEETING, Anthony. *Education in Hong Kong, Pre-1841 to 1941: Fact and Opinion*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 1990, s. 87–89.

čínských žáků.¹¹¹ Důvodem byly především misijní snahy církví, které se zaměřily na výuku křesťanství, nebravše v potaz náboženství místního obyvatelstva. Britská správa nejprve školy neprovozovala, pouze přispívala na provoz těch křesťanských, ale jelikož spousta místních obyvatel nechtěla, aby jejich děti navštěvovaly křesťanské školy, začala britská správa dotovat i místní školy vyučující klasické čínské texty. Vzhledem ke špatné úrovni některých základních škol se Britové rozhodli některé z nich převzít. Státní školy nabízely jak výuku angličtiny, tak i čínštiny a zeměpisu. V roce 1911 byla založena Hongkongská univerzita, která nabízela studium na lékařské, technické a filozofické fakultě.¹¹² Tím Britové v Hongkongu položili základy systému veřejného vzdělávání, avšak povinné a bezplatné základní vzdělání i přes některé návrhy zřízeno nebylo.

---

¹¹¹ EITEL, s. 309–312.

¹¹² LAW, Wing-Wah. *Schooling in Hong Kong*. In: POSTIGLIONE, Gerard A. a TAN, Jason, (eds.). *Going to school in East Asia*. Westport, CT: Greenwood Press, 2007. s. 87–89.

5.5.2. Systém vzdělávání během japonské okupace Hongkongu

Během bojů o Hongkong byly všechny školy zavřené a po jeho obsazení změnila japonská okupační správa celý dosavadní systém školství. Nejdříve se zaměřila na přeškolení učitelů. Každý, kdo měl zájem pracovat i nadále jako učitel, se musel přihlásit do speciálního kurzu, kde se měl naučit japonskému jazyku a japonským kulturním hodnotám. Pro tyto účely byla založena odborná škola zaměřující se na výuku japonského jazyka, pravého orientálního ducha, japonských ctností, tradic a společenských zvyklostí.¹¹³ Učitelé byli nuceni vyučovat v souladu s novým systémem, který byl zároveň nástrojem projaponské agitace v Hongkongu. V dubnu roku 1942 vydal místní odbor školství prohlášení:

„Místní učitelé si musí uvědomit svou povinnost pomoci civilizaci Velké východoasijské sféry. V minulosti byl hongkongský systém vzdělávání překážkou v rekonstrukci východní Asie, čemuž by nyní měla být učiněna přítrž. Budoucí systém vzdělávání musí být formován v souladu s přirozenou tendencí východoasijského myšlení, se zaměřením na šíření japonské civilizace.“¹¹⁴

Školy se staly součástí japonské propagandy, která měla za úkol přesvědčit místní obyvatele, že spolu s koncem britské tyranie a rasové segregace přichází nová a lepší doba pod vedením Japonska, kterého jsou součástí.

Další oblast školství, která prošla změnou, byl způsob výuky a vyučovací předměty. Vzdělávání mělo být založeno na tradičních asijských hodnotách.¹¹⁵ Výuka anglického jazyka byla nahrazena japonštinou. Na základních školách bylo běžně mezi 4–5 vyučovacími hodinami japonštiny týdně.¹¹⁶ Žádná vzdělávací instituce však nemohla zahájit svou činnost bez povolení japonské armády. Ta v květnu 1942 obnovila činnost dvanácti škol, v červnu stejného roku dostalo povolení k znovuoobnovení své činnosti čtyřicet šest čínských soukromých škol.¹¹⁷

---

¹¹³ LETHBRIDGE, s. 105–106.

¹¹⁴ Cit. in: SWEETING, Anthony. *Education in Hong Kong, 1941 to 2001: visions and revisions*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2004. s. 94.

¹¹⁵ SNOW, s. 99.

¹¹⁶ LETHBRIDGE, s. 105.

¹¹⁷ SWEETING, 2004, s. 119.

Jelikož se domácnosti potýkaly s rapidním růstem cen potravin a dalších životních nákladů, bylo pro mnoho z nich čím dál tím obtížnější uvolnit děti ke studiu. Vzdělání se stalo přepychem, který si mnoho rodin nemohlo dovolit. To bylo podnětem pro založení prvního stipendijního systému v Hongkongu. Za britské správy na jeho území sice působily charitativní školy, které nabízely bezplatné studium, ale systematický stipendijní program byl zřízen až za japonské okupace. Spočíval v dotacích, které zámožné rodiny na požádání japonské armády programu věnovaly. Poté byly vybírány děti z chudých rodin, kterým byla dána možnost se programu zúčastnit. V září roku 1943 se v rámci tohoto stipendijního programu vzdělávalo již tisíc žáků.¹¹⁸ Také byla vybraným žákům poskytnuta možnost získat vyšší vzdělání v Japonsku.

Co se týče vyššího vzdělání, bylo po dobu japonské okupace v Hongkongu prakticky nedostupné. V květnu roku 1943 byla otevřena tzv. *Tóa Gakuin*,¹¹⁹ což byla akademie, která měla poskytovat vysokoškolské vzdělání jak chlapcům, tak i dívkám. Japonští lektori zde vyučovali předměty jako např. hudební výchova, tělovýchova, právo a účetnictví. Pro dívky byly vyučovány kurzy domácích prací.¹²⁰ Hongkongská univerzita byla po celou dobu japonské okupace uzavřena. Další možností, jak získat vysokoškolské vzdělání, bylo stipendium na studium do Japonska, které místní japonská správa studentům nabízela. O tuto formu vzdělání však nebyl vzhledem k protijaponským náladám valný zájem.¹²¹

Počet žáků od počátku japonské okupace výrazně klesl. Podle výroční zprávy z roku 1946 navštěvovalo školy v roce 1941, tedy za britské správy, 120 tisíc žáků a tento počet klesl na konci druhé světové války na cca tři tisíce žáků.¹²² Je však důležité si uvědomit, že vysoký počet vzdělávacích zařízení působících v Hongkongu za britské správy byl způsoben především činností misijních skupin a církví, které z velké části svou činnost po příchodu japonských vojsk ukončily.

---

¹¹⁸ SNOW, s. 130.

¹¹⁹ 東亜学院, česky Východoasijská akademie.

¹²⁰ SWEETING, 2004, s. 97.

¹²¹ V roce 1943 odjeli do Japonska tři studenti. Viz SWEETING, 2004, s. 122.

¹²² LETHBRIDGE, s. 105–106.

5.6. Zdravotnictví

5.6.1. Zdravotní systém a podmínky v Hongkongu před 2. světovou válkou

Brzy po získání Hongkongu si britská správa uvědomila, jak moc je místní podnebí odlišné od toho, v němž leží Britské ostrovy. V létě roku 1843 podlehla malárii neboli „hongkongské horečce“, jak ji tehdy Britové nazývali, a dalším nemocem téměř čtvrtina vojenské posádky a 10 % evropských obyvatel Hongkongu.¹²³ Problematické bylo také přelidnění určitých lokalit Hongkongu, které spolu s nehygienickými standardy, vedlo k šíření nemocí. Britská správa se proto snažila zdokonalit jak způsob zásobování vodou, tak i systém odvážení odpadu a nakládání s ním. Protože se ale tyto snahy setkaly s odporem místního obyvatelstva, které se obávalo zvýšení nájmů v daných oblastech, bylo zavedeno jen málo preventivních opatření.¹²⁴

Jelikož je Hongkong přístavní město, velkým problémem byla morová nákaza,¹²⁵ která byla přivezena spolu s krysami připlouvajícími na lodích. Ty spolu s lidmi přicházejícími z Kantonu přinesli do Hongkongu morovou epidemii, na kterou v Kantonu zemřelo cca 60 tisíc lidí. V Hongkongu se poprvé projevila v roce 1894, kdy v jejím důsledku zemřely tisíce lidí. V následujících letech se epidemie objevovala téměř pravidelně, což přinutilo jak obyvatele, tak i britskou správu učinit kroky k jejímu vymýcení. Všechna obydlí musela být pravidelně dezinfikována a zbavena krys a blech, což zlepšilo celkovou hygienickou situaci v Hongkongu.¹²⁶

Co se týče zdravotní péče, ta byla především v rukou soukromých doktorů a misijních skupin, které nabízely bezplatné ošetření. Ačkoliv existovala civilní nemocnice, byla určena jen pro státní úředníky, policii a trestance. Až po skandálu, kdy bylo odhaleno, že místní obyvatelé, kterým se nedostává zdravotní péče, umírají bez pomoci na ulicích, založila britská správa za finanční pomoci veřejnosti nemocnici *Tung Wah*.¹²⁷ Ta nabízela bezplatnou zdravotní péči v oblasti tradiční čínské medicíny

---

¹²³ GAULD, Robin a Derek GOULD. *The Hong Kong health sector: development and change*. Hong Kong: Chinese University Press, 2002. s. 34.

¹²⁴ GOULD, Derek. *A Historical Review: The Colonial Legacy*. In: Gabriel M. LEUNG, John BACON-SHONE. *Hong Kong's health system: reflections, perspectives and visions*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2006. s. 19.

¹²⁵ Konkrétně se jednalo o dýmějový mor.

¹²⁶ Brown, B. W. "Plague: A Note on the History of the Disease in Hongkong." *Public Health Reports (1896-1970)*, vol. 28, no. 12, 1913, s. 551-557 [cit. 2017-11-29].

Dostupné z www.jstor.org/stable/4569336.

¹²⁷ GOULD, s. 19-20.

komukoliv bez ohledu na rasu či společenské postavení. Počet nemocnic rostl během 19. i 20. století v souladu s postupně narůstajícím počtem obyvatelstva.

5.6.2. Zdravotní péče během japonské okupace Hongkongu

Nemocnice a jejich vybavení padly po odchodu Britů do rukou japonské správy. Většina z nich byla poté uzavřena, či sloužily jako vojenské nemocnice, tudíž byly pro civilisty nepřístupné. Ty z nemocnic, kterým bylo povoleno ve své činnosti pokračovat a léčit civilisty, se potýkaly s nedostatkem zdrojů a personálu. Množství nemocnic a klinik bylo také okradeno o zásoby léků a lékařských nástrojů.¹²⁸ Další alternativou lékařské péče byli pro místní obyvatelstvo soukromí lékaři. Japonci zavedli systém jejich registrace, takže kdokoliv chtěl provozovat lékařskou praxi, ať už západní či čínské medicíny, se musel registrovat a požádat o zvláštní povolení, aby mohl ven i během zákazu vycházení. Zajímavé je, že během japonské okupace docházelo k menší diskriminaci čínské medicíny, než tomu bylo během předcházející britské správy.¹²⁹

Jelikož si Japonci uvědomovali vysoké riziko nákazy infekčními nemocemi, založili antiepidemický úřad, jehož zaměstnanci dohlíželi každé jaro a podzim na čištění všech domů a ulic v příslušných okrcích. Organizovali kampaně a místní obyvatelé odměňovali rýží za hubení much, krys a komárů.¹³⁰ Také vysoušeli kaluže a močály, aby se zabránilo přemnožení komárů. Tato opatření měla zajistit snížení rizika epidemie malárie a jiných nemocí.

Japonci byli také první, kteří v Hongkongu zavedli hromadné očkování proti neštovicím a choleře. Očkování však nebylo zdarma. Každý musel zaplatit 0,5 HKD za vakcínu proti neštovicím a 1 HKD za očkování proti choleře. Je otázkou, zda hlavním důvodem zavedení povinného očkování byly obavy o zdraví místních obyvatel, či další snaha získat co největší množství cenného hongkongského dolaru. Ať už ale byly japonské pohnutky jakékoliv, zavedení vakcinace bylo podle Snowa účinné. Během japonské okupace Hongkongu nebyl zaznamenán žádný výskyt vážné nákazy neštovicemi a v porovnání s obdobím britské koloniální správy byl výskyt cholery taktéž minimální.¹³¹ Jiné zdroje tvrdí, že vakcíny byly vadné a tudíž neúčinné,

---

¹²⁸ GAULD, GOULD, s. 43.

¹²⁹ MA, Shu-Yun. The Making and Remaking of a Chinese Hospital in Hong Kong. *Modern Asian Studies*, vol. 45, no. 5, 2011, s. 1322 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/25835720.

¹³⁰ SNOW, s. 164.

¹³¹ SNOW, s. 164–165.

či infikované jinými organismy.¹³² Avšak podíváme-li se na konkrétní čísla, tak uvidíme, že počet lidí nakažených cholerou byl mnohonásobně menší během japonské okupace, než v předcházejících letech za britské nadvlády.¹³³ Důležité ovšem je k těmto číslům přistupovat s rozvahou, jelikož japonská okupační správa mohla čísla za účelem propagandy značně zkreslit. Velkým problémem byla také sterilita použitých jehel. Protože se používaly stále stejné jehly pro mnoho pacientů, aniž by prošly sterilizací, objevovaly se u spousty lidí záněty a zdravotní komplikace, což přimělo další obyvatele očkování ze strachu odmítat.¹³⁴

V porovnání s britskou správou byl systém veřejné zdravotní péče v období japonské okupace téměř nefunkční. Kvůli absenci misijních skupin nemělo chudé obyvatelstvo téměř žádný přístup k lékařské péči. Navíc se spolu s nedostatkem potravin rapidně zvýšil i počet lidí nakažených tuberkulózou,¹³⁵ a šance na jejich přežití byla minimální, jelikož trpěli podvýživou a Japonci jim odmítali poskytnout léčbu.¹³⁶ Místní zdravotnictví se tedy nacházelo ve velmi špatném stavu a zlepšení nastalo až po opětovném příchodu britské správy.

---

¹³² STARLING, Arthur. *Plague, SARS and the story of medicine in Hong Kong*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2006, s. 191.

¹³³ Japonská správa zaznamenala v roce 1942 100 případů a v roce 1943 163 případů nakažení cholerou, zatímco za britské správy bylo zaznamenáno v roce 1940 836 a v roce 1941 615 nakažených lidí. (SNOW, s. 397.)

¹³⁴ YIP, s. 45.

¹³⁵ Nedostatek železa a vitamínu D může zvyšovat riziko nákazy tuberkulózou. Viz Nnoaham, K. E., Clarke, A. Low serum vitamin D levels and tuberculosis: a systematic review and meta-analysis. *International Journal of Epidemiology*, vol. 37, no. 1, 2008, s. 113–119 [cit. 2017-11-25]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ije/dym247>.

¹³⁶ YIP, s. 45.

Závěr

Japonská okupační správa zanechala Hongkong ve zbídačeném stavu. Počet obyvatel se za dobu japonské okupace snížil o milión. Na konci války trpělo 80 % obyvatel podvýživou. Kromě akutního nedostatku potravin byla na špatné úrovni také ekonomika. Místní obyvatelstvo se potýkalo s vysokým daňovým zatížením, růstem cen, hyperinflací a nedostatkem pracovních míst.¹³⁷ Mimoto byly obchodní aktivity Hongkongu po dobu japonské okupace zastaveny, jeho potenciál jakožto přístavního města zůstal tudíž nevyužitý.

Prvních osm měsíců po konci druhé světové války byl Hongkong pod správou britské vojenské vlády. Jejím primárním cílem bylo nejen zajistit zásoby potravin pro místní i čínské obyvatelstvo vracející se z pevninské Číny, ale i znovuobnovit nemocniční systém a nahradit japonské armádní jeny hongkongskými dolary. Ty byly vráceny do oběhu tak, že armáda najala 30–40 tisíc lidí, aby vyčistili ulice, důsledkem čehož se také zvýšila zaměstnanost. Uvalení moratoria na všechny dluhy vzniklé za japonské okupace spolu se sníženým daňovým zatížením obyvatelstva a podporou obnovených bank podpořilo místní ekonomiku.¹³⁸ Ta, i přes veškeré problémy s nimiž se během japonské okupace potýkala, byla po válce znovu postavena na nohy obdivuhodně rychle. Na konci roku 1945 vláda obnovila volný trh a ten se zanedlouho vrátil na 60 % úroveň předválečné ekonomiky. Již ve fiskálním roce 1947–1948 byl státní rozpočet přebytkový. K tomu přispělo i mnoho čínských podnikatelů, kteří se kvůli probíhající čínské občanské válce rozhodli převést svůj kapitál do Hongkongu. Podle odhadů britské správy byl díky převedenému kapitálu a obchodním zkušenostem čínských podnikatelů Hongkong deset až patnáct let před ostatními státy východní Asie.¹³⁹ Ačkoliv tedy Japonsko Hongkong systematicky vykrádalo, dopad jeho správy na poválečnou ekonomiku nebyl tak devastující, nakolik by se zprvu mohlo zdát.

Z pozitivních aspektů japonské okupace Hongkongu můžeme zmínit zavedení stipendijních programů, které umožnily studovat i dětem z chudých poměrů. Také čínská medicína nebyla tolik utiskována jako před válkou a bylo zavedeno povinné očkování proti neštovicím a choleře. Avšak na druhou stranu snaha vzdělávat co nejvíce děti byla pravděpodobně založena na úsilí indoktrinace místních obyvatel japonskou válečnou propagandou a to, zda bylo povinné očkování účinné také není jisté. Na rozdíl

---

¹³⁷ CARROLL, s. 129.

¹³⁸ TSANG, s. 140.

¹³⁹ CARROLL, s. 129–130.

od Tchaj-wanu se japonská okupační správa v Hongkongu nezasloužila ani o zavedení povinné školní docházky či budování klinik, ani o rozvoj dopravní infrastruktury. Ve srovnání s jinými státy okupovanými Japonskem byl však Hongkong jednoznačně mezi těmi, jejichž poválečný vývoj nebyl obdobím japonské okupace rapidně zpomalen.

Seznam pramenů a literatury

BANHAM, Tony. *Not the slightest chance: the defence of Hong Kong, 1941*. Paperback ed. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2005. ISBN 978-962-2097-803.

CARROLL, John M. *A Concise History of Hong Kong*. Maryland: Rowman & Littlefield, 2007. ISBN 978-0742534223.

CHAN, Ming K. a John D. YOUNG. *Precarious balance: Hong Kong between China and Britain, 1842–1992*. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-131-7462-224.

CHU, Cindy Yik-yi. *The Diaries of the Maryknoll Sisters in Hong Kong, 1921–1966*. New York: Palgrave Macmillan, 2007. ISBN 978-1403976680.

CRYER, Robert a BOISTER, Neil. *Documents on the Tokyo International Military Tribunal: charter, indictment and judgments*. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0199541928.

GAULD, Robin a GOULD, Derek. *The Hong Kong health sector: development and change*. Hong Kong: Chinese University Press, 2002. ISBN 96-299-6095-8.

GOULD, Derek. *A Historical Review: The Colonial Legacy*. In: Gabriel M. LEUNG, John BACON-SHONE. *Hong Kong's health system: reflections, perspectives and visions*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2006. ISBN 978-962-2098-046.

HAN, Wing-Tak. *Bureaucracy and the Japanese Occupation of Hong Kong*. In: NEWELL, H. William, (ed.). *Japan in Asia 1942–1945*. Singapore: Singapore University Press, 1981. ISBN 9789971690144.

HEASMAN, Kathleen J. *Japanese Financial and Economic Measures in Hongkong, December 25, 1941–June 1945*. Hongkong: University of Hong Kong. Department of Economics, 1945. OCLC 642511803.

JAO, Y. C. *Banking and Currency in Hong Kong: A Study of Postwar Financial Development*. London: The Macmillan Press, 1974. ISBN 978-1-349-02199-4.

KWONG, Chi Man a TSOI, Yiu Lun. *Eastern Fortress: A Military History of Hong Kong, 1840–1970*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2014. ISBN 9789888208708.

LAI, Benjamin. a RAVA, Giuseppe. *Hong Kong, 1941–45: first strike in the Pacific War*. Oxford: Osprey Publishing, 2014. ISBN 978-1-78200-268-0.

LAW, Wing-Wah. Schooling in Hong Kong. In: Gerard A. POSTIGLIONE, Jason TAN, (eds.). *Going to school in East Asia*. Westport, CT: Greenwood Press, 2007. ISBN 9780313336331.

LETHBRIDGE, Henry J. Hong Kong under Japanese Occupation: Changes in Social Structure. In: I.C. JARVIE, (ed.). *Hong Kong: A Society in Transition*. Abingdon on Thames: Routledge, 2000. ISBN 9781136234330.

LINDSAY, Oliver with the memories of HARRIS, John R. *The battle for Hong Kong, 1941–1945: hostage to fortune*. Stroud, Gloucestershire: Spellmount, 2007. ISBN 978-186-2274-297.

LITTLEWOOD, Michael. *Taxation Without Representation: The History of Hong Kong's Troublingly Successful Tax System*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2010. ISBN 978-9622090996.

PERKINS, Dorothy. *Japan goes to war: a chronology of Japanese military expansion from the Meiji era to the attack on Pearl Harbor*. Collingdale, PA: DIANE Pub. Co, 1997. ISBN 978-078-8134-272.

RIDE, Edwin. *BAAG, Hong Kong resistance, 1942–1945*. New York: Oxford University Press, 1981. ISBN 0195813251.

SCHELLE, Karel. *Moderní dějiny státu a práva v dokumentech I. Vývoj mezinárodních vztahů*. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0482-7.

SNOW, Philip. *The fall of Hong Kong: Britain, China and the Japanese occupation*. New Haven, Conn: Yale University Press, 2004. ISBN 03-001-0373-5.

STARLING, Arthur E. *Plague, SARS, and the story of medicine in Hong Kong*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2006. ISBN 978-962-2098-053.

SWEETING, Anthony. *Education in Hong Kong pre 1841 to 1941: fact and opinion; materials for a history of education in Hong Kong*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 1990. ISBN 978-962-2092-587.

SWEETING, Anthony. *Education in Hong Kong, 1941 to 2001: visions and revisions*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2004. ISBN 978-962-2096-752.

TSANG, Steve. *A Modern History of Hong Kong*. Hong Kong: Hong Kong University Press, 2009. ISBN 978-962-2096-776.

WELSH, Frank. *A Borrowed Place: The History of Hong Kong*. New York: Kodansha International, 1996. ISBN 15-683-6134-3.

YAP, Felicia. Japanese racial propaganda on occupied British Asia during the Second World War. In: JACKSON, Ashley, KHAN, Yasmin, SINGH, Gajendra, (eds.). *An Imperial World at War: The British Empire, 1939–45*. Farnham, Surrey: Ashgate, 2016. ISBN 978-1472462107.

YIP, Ka-che, LEUNG, Yuen Sang a WONG, Man Kong Timothy. *Health Policy and Disease in Colonial and Post-Colonial Hong Kong, 1841-2003*. Abingdon, Oxon: Routledge, 2016. ISBN 9781317372974.

Internetové zdroje

Brown, B. W. Plague: A Note on the History of the Disease in Hongkong. *Public Health Reports (1896-1970)*, vol. 28, no. 12, 1913, s. 551–557 [cit. 2017-11-29].
Dostupné z: www.jstor.org/stable/4569336.

COPP, Terry. The Defence of Hong Kong: December 1941. *Canadian Military History* [online]. 2001, 2001(4), 9, s. 5–16 [cit. 2017-02-07].
Dostupné z: <http://scholars.wlu.ca/cmh/vol10/iss4/2>.

EITEL, E. J. Materials for a History of Education in Hong Kong. *The China Review*, vol. 19, No. 5, 1891, s. 308–324 [cit. 2017-04-13]. Dostupné z:
<http://hkjo.lib.hku.hk/archive/files/010cb8b4cfe1a5b5cc5fc66ca96a9e5a.pdf>.

LIU, Shuyong. Hong Kong: A Survey of Its Political and Economic Development over the Past 150 Years. *The China Quarterly*, no. 151, 1997, s. 583–592 [cit. 2017-03-04]
Dostupné z: www.jstor.org/stable/655255.

MA, Shu-Yun. The Making and Remaking of a Chinese Hospital in Hong Kong. *Modern Asian Studies*, vol. 45, no. 5, 2011, s. 1313–1336 [cit. 2017-04-29].
Dostupné z: www.jstor.org/stable/25835720.

NNOAHAM, K. E., CLARKE, A. Low serum vitamin D levels and tuberculosis: a systematic review and meta-analysis. *International Journal of Epidemiology*, vol. 37, no. 1, 2008, s. 113-119 [cit. 2017-11-25].
Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ije/dym247>.

ROLAND, Charles G. Massacre and Rape in Hong Kong: Two Case Studies Involving Medical Personnel and Patients. *Journal of Contemporary History*, vol. 32, no. 1, 1997, s. 43–61 [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/261075.

SUMIKAWA, Shunsuke. *The Meiji Restoration: Roots of Modern Japan* [online]. Bethlehem, (Pennsylvania): Lehigh University, 1999 [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/a558/711da421e1b4cf5f456009ca6d9f51733d30.pdf>

The 2017-18 Budget. *The 2017–18 Budget* [online]. Hong Kong: The Government of the Hong Kong Special Administrative Region, ©2017 [cit. 2017-11-27].
Dostupné z: <https://www.budget.gov.hk/2017/eng/index.html>

WOLTERS, W.G. Decolonizing money: Central banks in the Philippines and Indonesia. In: BOGAERTS, Els, a, RABEN, Remco, (eds.). *Beyond Empire and Nation: The Decolonization of African and Asian Societies, 1930s–1970s*. Brill, 2012, s. 109–136 [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctt1w8h2zm.

维基百科, 香港割讓 [online]. Rev. 2017 [cit. 2017-11-29]. Dostupné z: <https://zh.wikipedia.org/wiki/香港割讓>

Obrázkové přílohy

Příloha č. 1.

Mapa Hongkongu zobrazující postupné rozšiřování území ovládané Británií.

香港成爲英國殖民地過程

- 1842 南京條約
割讓香港島
- 1860 北京條約
割讓九龍半島及昂船洲
- 1898 展拓香港界址專條
租借新界

- 1842 Nankingská smlouva – postoupení ostrova Hong Kong Británii.
- 1860 Pekingská smlouva – postoupení poloostrova Kau-Lung.
- 1898 Smlouva mezi Velkou Británií a Čínou potvrzující rozšíření Hongkongu o území Nových teritorií a ostrovů.

维基百科, 香港割讓 [online]. Rev. 2017 [cit. 2017-11-29]. Dostupné z: <https://zh.wikipedia.org/wiki/香港割讓>

Příloha č. 2.

Diagram zobrazující administrativní systém v Hongkongu během japonské okupace

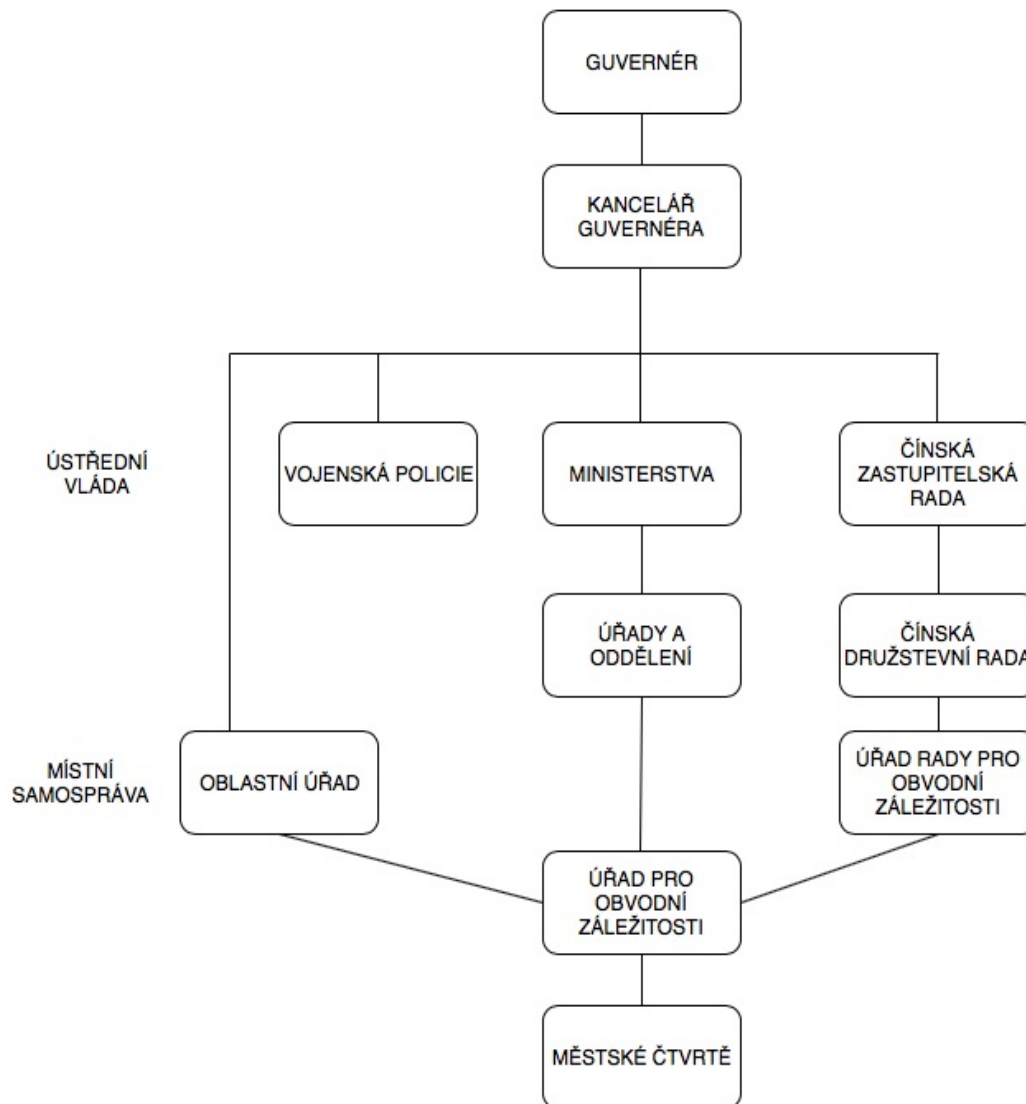

Diagram převzat z: HAN, Wing-Tak. Bureaucracy and the Japanese Occupation of Hong Kong. In: NEWELL, H. William, (ed.). *Japan in Asia 1942–1945*. Singapore: Singapore University Press, 1981, s. 10.